

**UCHWAŁA NR LV/391/23
RADY GMINY W DOBRONIU**

z dnia 26 września 2023 r.

w sprawie przyjęcia "Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Dobroń na lata 2023-2026"

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj.: Dz. U. z 2023 r. poz. 40, poz. 572, poz. 1463, poz. 1688) w związku z art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj.: Dz. U. z 2022 r. poz. 840, z 2023 r. poz. 951, poz. 1688) – uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Dobroń na lata 2023-2026” zaopiniowany pozytywnie przez Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w brzmieniu określonym w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Dobroń.

§ 3. Uchwała podlega opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady
Gminy w Dobroniu

Janusz Szerffel

Załącznik do uchwały Nr LV/391/23

Rady Gminy w Dobroniu

z dnia 26 września 2023 r.

**PROGRAM
OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY
DOBRÓŃ
NA LATA 2023-2026**

Dobroń 2023

Spis treści

1. Wstęp
 2. Podstawa prawna opracowania programu opieki nad zabytkami
 3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce
 4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
 - 4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
 - 4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu
 5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
 - 5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy Dobroń)
 - 5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Dobroń
 - 5.2.1. Warunki fizyczno-geograficzne
 - 5.2.2. Zarys historii gminy Dobroń
 - 5.2.3. Krajobraz kulturowy
 - 5.2.4. Zabytki na terenie gminy Dobroń
 - 5.2.4.1. Zabytki nieruchome
 - 5.2.4.2. Zabytki ruchome
 - 5.2.4.3. Zabytki archeologiczne
 - 5.2.5. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych
 - 5.2.6. Dziedzictwo niematerialne
 - 5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony
 - 5.3.1. Zabytki nieruchome w rejestrze zabytków
 - 5.3.2. Zabytki nieruchome w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
 - 5.3.3. Zabytki nieruchome w Gminnej Ewidencji Zabytków
 - 5.3.4. Zabytki proponowane do wpisania i do wykreślenia z Gminnej Ewidencji Zabytków
 - 5.4. Zabytki ruchome wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków
 - 5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy Dobroń
 6. Analiza szans i zagrożeń
 7. Założenia programowe
 - 7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami
 - 7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki
 8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami
 10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami
 11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków
- Załącznik

1. Wstęp

Powszechnie uważa się, że bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego, tj. ogółu dorobku danej społeczności lokalnej, czy szerzej rozumianej, w zakresie nauki, sztuki, architektury, oświaty, techniki, wytworzonego w procesie jego historycznego rozwoju i przekazywanego z pokolenia na pokolenie, może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców. Widomym znakiem łączności z przodkami są zabytki, które są nie tylko cennym źródłem informacji o życiu naszych przodków, kształtującym świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców gminy, ale są także bardzo atrakcyjnym elementem, przy odpowiednim zaakcentowaniu, stanowiącym magnes przyciągający turystów i nie tylko, pobudzając w ten sposób gospodarkę regionu.

W działaniach samorządów lokalnych, podobnie jak w polityce państwa, istotne jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego oraz powiązanie ochrony zabytków z ochroną środowiska naturalnego, bowiem na krajobraz kulturowy danego regionu składają się zarówno elementy przyrodnicze, jak i wytwory i osiągnięcia cywilizacyjne ludzi.

„Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Dobroń na lata 2022-2027” jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w Gminie Dobroń. Ten dokument zawiera ogólne założenia realizacji celów „Programu”, w tym określa cel główny: dążenie do poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego, a przez to zachowanie wspomnianego krajobrazu kulturowego dla przyszłych pokoleń.

„Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Dobroń na lata 2022-2027” jest adresowany przede wszystkim do mieszkańców Gminy Dobroń: są to właściciele i użytkownicy obszarów i obiektów zabytkowych oraz wszyscy inni mieszkańcy. Oni powinni bezpośrednio zaobserwować i odczuć efekty wynikające z wdrożenia programu.

Przedstawiany dokument ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobami, stanowiącymi dziedzictwo kulturowe Gminy Dobroń. Wskazane w „Programie” działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców gminy i turystów. „Program” poprzez działania edukacyjne może również pobudzić u mieszkańców gminy świadomość roli i znaczenia lokalnych związków, „wspólnych korzeni”, czyli wspólnoty kulturowej, a to daje poczucie tożsamości, integracji i identyfikacji z „małą ojczyzną”.

Podsumowując: opracowanie „Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Dobroń na lata 2022-2027” ma na celu scharakteryzowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego i określenie głównych kierunków działań i zadań skierowanych na ochronę i opiekę nad zabytkami.

2. Podstawa prawna opracowania programu opieki nad zabytkami

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r., poz. 840) nakłada na organy władzy samorządowej, zarówno wojewódzkie, jak i powiatowe oraz gminne obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami. Zgodnie z artykułem 87.1 ustawy, program opieki nad zabytkami musi być sporządzany na 4 lata.

Cele programów:

1. włączenie problematyki ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju;
2. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe, związane z użytkowaniem i wykorzystywaniem tych zabytków;
7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Organa samorządów terytorialnych mają ustawowy obowiązek wykonywania zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków. Zadania własne gmin w tym przedmiocie zostały określone w Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. w art. 7, ust. 1, pkt. 9 (Dz. U. z 2022 r., poz. 559): „Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: (...) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Wójt gminy/burmistrz co dwa lata sporządza sprawozdanie z realizacji programu i przedstawia je radzie gminy. Następujące po sobie kolejne programy opieki nad zabytkami powinny uwzględniać nowe, zmieniające się uwarunkowania prawne i administracyjne, stosunki i warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

W Rzeczypospolitej Polskiej ochrona zabytków jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela. Określa to art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.: „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”. Natomiast art. 6.1 stanowi: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”. Artykuł 73 mówi: „Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury”. Wreszcie w art. 86 czytamy: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie”, gdyż środowisko naturalne jest podstawą działalności człowieka.

Podstawowym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r., poz. 840)**. W ustawie określono przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków, a także opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a ponadto organizację organów ochrony zabytków.

Definicja zabytku wg Ustawy o ochronie zabytków, art. 3.1, to „nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”.

Podział zabytków na trzy zasadnicze grupy:

1. zabytki nieruchome – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości;
2. zabytki ruchome – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych;
3. zabytki archeologiczne – zabytki nieruchome, będące powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożone z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytki ruchome, będące tym wytworem.

Omawiana Ustawa z 23 lipca 2003 r. wprowadza i definiuje pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami w nst. sposób:

Ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań, mających na celu:

1. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych, umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
2. zapobieganie zagrożeniom, mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3. udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
4. przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
5. kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6. uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem, zgodnie z art. 5 ww. ustawy, polega przede wszystkim na zapewnieniu przez jego właściciela lub posiadacza warunków do:

1. naukowego badania i dokumentowania zabytku;
2. prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
3. zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
4. korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
5. popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ochronie i opiece, zgodnie z art. 6 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podlegają bez względu na stan zachowania:

1. zabytki nieruchome będące w szczególności:
 - a - krajobrazami kulturowymi;
 - b - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi;
 - c - dziełami architektury i budownictwa;
 - d - dziełami budownictwa obronnego;
 - e - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi;
 - f - cmentarzami;
 - g - parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni;
 - h - miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
2. zabytki ruchome będące w szczególności:
 - a - dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej;
 - b - kolekcjami, stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych wg koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje;
 - c - numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami;
 - f - sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami;
 - g - wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego;
 - h - materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2018 r. poz. 574 z późn. zm.);
 - i - instrumentami muzycznymi;
 - j - wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi;
 - k - przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
3. zabytki archeologiczne będące w szczególności:
 - a - pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa;
 - b - cmentarzyskami;
 - c - kurhanami;
 - d - reliktnymi działalnościami gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Formy ochrony zabytków wg art. 7 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

1. wpis do rejestru zabytków;

- 1a. wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
2. uznanie za pomnik historii;
3. utworzenie parku kulturowego;
4. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Rejestr zabytków dla zabytków znajdujących się na obszarze województwa prowadzi właściwy terytorialnie wojewódzki konserwator zabytków. Zgodnie z art. 9, ust. 1 i ust. 2 Ustawy „Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu, bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. (...) do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku”.

Zgodnie z art. 10 Ustawy „Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywieżenia zabytku za granicę, albo wywieżenia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej”.

Lista Skarbów Dziedzictwa została wprowadzona w życie na podstawie Ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2015 r., poz. 1311) oraz ustawy o muzeach z 21 listopada 1996 r. (Dz. U. z 2022 r., poz. 385). Listę tworzy i prowadzi minister właściwy dla spraw kultury i dziedzictwa narodowego. Cechą szczególną Listy jest to, że znajdują się na niej zabytki ruchome o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego.

Uznanie za pomnik historii odbywa się na drodze rozporządzenia wydanego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego dla spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego zgodnie z art. 15, ust. 1 i 2 ustawy o ochronie zabytków. Za pomnik historii można uznać zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy dla spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek, o którym mowa, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków.

Parki kulturowe, mające na celu ochronę krajobrazu kulturowego oraz zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, może zgodnie z art. 16, ust. 1-1a Ustawy utworzyć rada gminy w drodze uchwały, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Uchwała winna określać nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także określone zakazy i ograniczenia. Wójt, burmistrz lub prezydent miasta, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez Radę Gminy.

Zgodnie z art. 17 Ustawy na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

1. prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
2. zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
3. umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12, ust. 1 Ustawy;
- 3a. zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;
4. składowania lub magazynowania odpadów.

W przypadku ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości na skutek ustanowienia zakazów i ograniczeń, o których mowa w art. 17, ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy

art. 131-134 ustawy z 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2021 r., poz. 1973).

Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustalenie ochrony w koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach precyzuje Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 18, ust. 1 i ust. 2, pkt. 1-3 (Dz. U. z 2022 r., poz. 840) a w szczególności:

1. uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się w oparciu o art. 19, ust. 1, pkt. 1-3 Ustawy (Dz. U. z 2022 r., poz. 840), w szczególności ochronę:

1. zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
2. innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
3. parków kulturowych.

Ponadto zgodnie z ust. 3 art. 19 Ustawy z 2003 r. (Dz. U. z 2022 r., poz. 840) w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się również w miarę potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Projekty i zmiany planów zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków „w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu” zgodnie z art. 20 omawianej ustawy (Dz. U. z 2022 r., poz. 840).

W skali ogólnopolskiej ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Ewidencja zabytków, zgodnie z art. 21 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r., poz. 840), jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Prowadzenie ewidencji

Obowiązek, sposób i zasady prowadzenia ewidencji zabytków został określony w art. 22 Ustawy o ochronie zabytków (Dz. U. z 2022 r., poz. 840):

1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.
2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Sposób prowadzenia gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków określi Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Rozporządzeniu z 26. 05. 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków (Dz. U. z 2021 r., poz. 56).

Organami ochrony zabytków w myśl art. 89 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r., poz. 840) są:

1. minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2. wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. Zadania publiczne o charakterze ponadgminnym określa ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym w art. 4, ust. 1 (Dz. U. z 2022 r., poz. 528).

Uregulowania prawne, które oprócz Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, są ważne z punktu widzenia niniejszego opracowania, znajdują się w nst. obowiązujących ustawach:

1. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2018 r. poz. 1945 z późn. zm.);

2. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2018 r. poz. 1202 z późn. zm.);

3. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2018 r. poz. 799 z późn. zm.);

4. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. 2018 r. poz. 1614 z późn. zm.);

5. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2018 r. poz. 121 z późn. zm.);

6. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1983);

7. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2018 r. poz. 450 z późn. zm.).

8. Ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r., poz. 774);

9. Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 r., poz. 474)

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w nst. aktach prawnych:

1. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r. poz. 385 2018);

2. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. 2019 r. poz. 1479).

Zasady ochrony materiałów archiwalnych zostały określone w Ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. 2020, poz. 164).

Zasady regulujące zagadnienia związane z zabytkami są także opublikowane w formie rozporządzeń:

1. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. 2004, nr 30, poz. 259);

2. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. 2004, nr 71, poz. 650);

3. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. 2004, nr 75, poz. 706);

4. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. 2004, nr 124, poz. 1302 i Dz. U. 2019 r. poz. 1811);

5. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. 2004, nr 124, poz. 1304 z późn. zm.);

6. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 30 sierpnia 2004 r. w sprawie zakresu, form i sposobu ewidencjonowania zabytków w muzeach (Dz. U. 2004, nr 202, poz. 2073);

7. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2004, nr 212, poz. 2153);

8. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 Stycznia 2014 r. w sprawie udzielania dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. 2014, poz. 110);

9. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 września 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków uzyskiwania dofinansowania realizacji zadań z zakresu kultury, trybu składania wniosków oraz przekazywania środków z Funduszu Promocji Kultury (Dz. U. 2017, poz. 1808 z późn. zm.);

10. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2019, poz. 1470);

11. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. 2011, nr 89, poz. 510);

12. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2021, poz. 56);

13. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. 2017, poz. 1674 z późn. zm.).

14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r., poz. 81).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

Krajowy Program Ochrony Zabytków na lata 2019-2022 określa warunki dla zapewnienia wspomnianej ochrony poprzez:

1. Cel szczegółowy: „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego”

- wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym;
- wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.

2. Cel szczegółowy: „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami”

- merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami;
- podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

3. Cel szczegółowy: „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa”

- upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości;
- tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Cele Gminy Dobroń w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego są spójne z celami na szczeblu krajowym i są również kompatybilne z dotychczasowymi założeniami.

Dotychczasowy krajowy program opieki nad zabytkami wyznaczał cele i kierunki działań polegających na wzmocnieniu ochrony i opieki nad materialną częścią dziedzictwa kulturowego. W swoich priorytetowych celach ma poprawę stanu zabytków, a przede wszystkim uporządkowanie działań w sferze ochrony zabytków poprzez stosowanie podstawowych zasad konserwatorskich:

1. „po pierwsze nie szkodzić”;
2. maksymalnie szanować oryginalną substancję zabytkową i wszystkie jej wartości (materialne i niematerialne);
3. minimalizować niezbędną ingerencję (powstrzymywać się od działań niekoniecznych);
4. usuwać to i tylko to, co na oryginał działa niszcząco;
5. zachować czytelność i odróżnialność ingerencji;
6. dochowywać odwracalności metod i materiałów;
7. wykonywać wszelkie prace zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Powyższe zasady dotyczą postępowania konserwatorów, pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

W tezach do krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały wyznaczone następujące cele:

1. W zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami

- pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych; określenie kategorii i stopnia zagrożeń;
- pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych; określenie kategorii i stopnia zagrożeń;
- pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego; określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych;
- objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki;
- pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa; określenie kategorii i stopnia zagrożeń;
- ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami;
- ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach; doskonalenie, rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej oraz społecznej ochrony i opieki nad zabytkami;
- udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.

2. W zakresie działań o charakterze systemowym:

- powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, urbanistyczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa;

- realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe, obejmujące dobra kultury i natury; stworzenie warunków pełnoprawnego partnerstwa Polski w strukturach jednostek unijnych, wyspecjalizowanych w ochronie dziedzictwa i krajobrazu kulturowego;

- przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego, wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce; wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania; wypracowanie metod zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym w szczególności obiektami z listy światowego dziedzictwa UNESCO i pomnikami historii oraz parkami kulturowymi; wypracowanie systemu stałego podnoszenia jakości prac prowadzonych w dziedzinie ochrony i opieki nad zabytkami.

3. W zakresie systemu finansowania:

- stworzenie stabilnego i przejrzystego systemu finansowania, zasilanego środkami pochodzącymi nie tylko z budżetu, ale także z odpisów podatkowych, podatków płaconych przez użytkowników obiektów zabytkowych, w tym z usług turystycznych, z kar za niszczenie i nieprawidłowe użytkowanie zabytków i z innych źródeł.

4. W zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod

działania:

- stworzenie systemu stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji; stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych;

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa;

- wytworzenie mechanizmów wiążących naukę z praktyką; wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego; wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

5. W zakresie kształcenia i edukacji:

- utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony; zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego; weryfikacja wszystkich dotychczas na drodze pozaakademickiej nabytych uprawnień poprzez stworzenie systemu akredytacji i uznawalności wykształcenia;

- kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa; budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków;

- upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej; tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

6. W zakresie współpracy międzynarodowej:

- wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie;

- oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości, w szczególności „Europy – wspólnego dziedzictwa kultury”, w którym wyzwaniem stanowią „obszary dwu- lub wielokulturowe”; troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

Gmina Dobroń podejmuje i prowadzi działania, mające na celu przede wszystkim zrównoważony rozwój kultury, poprawę stanu zabytków oraz promocję dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Cele i kierunki działań wskazane w niniejszym Programie są zgodne z celami określonymi w dokumentach strategicznych szczebla krajowego, wojewódzkiego oraz powiatowego.

UZUPEŁNIENIE NARODOWEJ STRATEGII ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004-2013 (Uchwała Rady Ministrów z 21 września 2005 r.)

Na podstawie przyjętej przez Radę Ministrów 21 września 2004 r. Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 MKiDN rozwinęło i uzupełniło jej zakres do roku 2020.

Celami Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 (i jej uzupełnieniem z 2005 r.) są:

Cel strategiczny: zrównoważenie rozwoju kultury w regionach.

Cele cząstkowe:

1. wzrost efektywności zarządzania sferą kultury;
2. zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury;
3. wzrost udziału kultury w PKB;
4. zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków;
5. modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury;
6. wzrost uczestnictwa w kulturze;
7. rozwój szkół artystycznych i zwiększenie liczby godzin edukacji kulturalnej w programach szkolnych;
8. efektywna promocja twórczości;
9. promocja polskiej kultury za granicą;
10. ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem;
11. wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury;
12. rozwój przemysłów kultury: kinematografia, media, wydawnictwa, fonografia, design.

Cele niniejszego Narodowej Strategii Rozwoju Kultury będą realizowane w ramach celu cząstkowego nr 4, który otrzymał nowe brzmienie: *Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego*. Poza przesunięciem daty końcowej, wprowadzono 11 programów operacyjnych, jako system realizacyjny Narodowej Strategii Rozwoju Kultury, powiązany z finansowaniem działalności kulturalnej z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030, która została przyjęta przez Radę Ministrów uchwałą nr 155 dnia 27 października 2020 r. jest jedną z kilku strategii zintegrowanych, mających na celu wdrożenie SRK 2030. Sytuacja zastana została opisana w części Obszar 2, w podrozdziale *Zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych*.

Jako cel główny Strategii wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski, w którego ramach określono 3 cele szczegółowe. Do ochrony zabytków odnosi się cel 2.2: „Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury”, a także 2.3.: „Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury”, 2.4.: „Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę”.

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 została przyjęta uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument ten jest najważniejszym aktem dotyczącym ładu przestrzennego Polski, którego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, bowiem decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu;
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na obszarach o niższym reżimie ochronnym;
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

Koncepcja wskazuje, że wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Dokument ten został przyjęty przez Radę Ministrów uchwałą nr 8 dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej przez RM 25 września 2012 r.

Omawiany dokument jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji w horyzoncie lat 2020 i 2030, określa warunki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Głównym celem Strategii jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Zadania powiązane z ochroną zabytków zostały uwzględnione w nst. obszarach:

1) . Obszar e-państwo – kierunek interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony cel strategiczny:

- digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej – kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego rodzaju zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2) . Kapitał ludzki i społeczny – kierunki interwencji:

4. Wzmacnianie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2020 r.:

- wzmacnianie potencjału instytucji kultury o szczególnym znaczeniu – wspieranie instytucji kultury, których wieloletnia działalność i tradycja mają szczególne znaczenie dla celów polityki państwa w obszarze kultury i których dorobek jest ważnym elementem budowania tożsamości kulturowej Polaków oraz narzędziem promocji Polski w świecie;
- wypracowanie systemu wspierania rozwoju sektorów kreatywnych – stworzenie warunków dla rozwoju sektorów kreatywnych w Polsce, które wpłyną na rozwój całego ekosystemu wspierania kultury.

Działania do 2030 r.:

- ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO);
- wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym) , likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe” został stworzony przez MKiDN do działań związanych z opieką nad zabytkami i realizowany m.in. w ramach trzech komplementarnych priorytetów:

1. rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych;
2. rozwój instytucji muzealnych;
3. ochrona zabytków archeologicznych.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Dobroń będzie realizowany głównie w ramach priorytetu 1, którego podstawowym celem jest poprawa stanu zachowania zabytków, promowanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego, kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji. Priorytet ten obejmuje także zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami na wypadek konfliktu brojnego i sytuacji kryzysowych

W bieżącej sytuacji politycznej w Europie problem ten nabrał dużego znaczenia. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego opracowuje krajowy plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynuje realizację zadań mających na celu zabezpieczenie zabytków przed skutkami zagrożeń wynikających z sytuacji kryzysowych. Obecnie obowiązującym aktem prawnym w tym zakresie jest art. 88 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2022.840).

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Na poziomie wojewódzkim opracowano następujące dokumenty o charakterze strategicznym:

1. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030;
2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego;
3. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023;
4. Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020;
5. Program rozwoju kultury w województwie łódzkim na lata 2014-2020.

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030

W dokumencie tym, tj. Uchwale Nr XXI/414/21 Sejmiku Województwa Łódzkiego z 6 maja 2021 r., określono podobnie, jak wcześniej kierunek rozwoju województwa łódzkiego do regionu spójnego terytorialnie i wizerunkowo, kreatywnego i konkurencyjny w skali kraju i Europy, o lepszej dostępności komunikacyjnej, wyróżniającego się atrakcyjnością inwestycyjną i wysoką jakością życia. Inaczej mówiąc ma to być harmonijnie rozwijające się województwo w centrum Polski, przyjazne rodzinom, mieszkańcom miast i obszarów wiejskich, **region, w którym nowoczesna gospodarka idzie w parze z ochroną walorów kulturowych i przyrodniczych.**

W rozdziale III, w podrozdziale *Kultura i rekreacja* postawiono diagnozę, że w województwie jest „niewystarczający poziom wykorzystania oferty kulturalnej i oferty spędzania czasu wolnego”.

W opisie Strategii, w rozdziale V wyznaczono cele, jak sama nazwa wskazuje, strategiczne, odpowiadające im cele operacyjne oraz strategiczne kierunki działań:

1. Nowoczesna i konkurencyjna gospodarka
2. Obywatelskie społeczeństwo równych szans
3. Atrakcyjna i dostępna przestrzeń

W programie spotykamy nst. założenia: rozwój społeczności lokalnych, m.in. poprzez wspieranie szkoleń, programów edukacyjnych, konkursów promujących postawy prospołeczne, wspieranie działań na rzecz dobra wspólnego, w szczególności wśród młodzieży, zaangażowania lokalnych instytucji publicznych we współpracę z mieszkańcami, stymulowanie rozwoju indywidualnej i korporacyjnej filantropii, wspieranie podnoszenia kompetencji liderów

społecznych i animatorów działań społecznych, itp., a także wzmacnianie tożsamości regionalnej: kształtowanie świadomości regionalnej i lokalnej opartej na historycznej i kulturowej różnorodności, m.in. poprzez podnoszenie poziomu wiedzy historycznej o regionie na wszystkich etapach edukacji szkolnej, organizowanie konkursów na temat wiedzy o regionie, wspieranie szkoleń animatorów kultury, promocję i wspieranie rozwoju twórczości folklorystycznej, w tym szczególnie festiwali o zasięgu krajowym i międzynarodowym, warsztatów rękodzieła ludowego, tradycyjnych produktów regionalnych, inicjowanie tworzenia parków kulturowych i „żywych skansenów”; wzmacnianie rozwoju funkcji symbolicznych, m.in. poprzez kreowanie walorów przestrzeni, zasobów, produktów i wydarzeń symbolicznych, wspieranie realizacji zintegrowanych projektów inicjowanych m.in. przez LGD oraz inne lokalne środowiska, promocję walorów kulturowych i przyrodniczych regionu, promocję i objęcie patronatem produktów i wydarzeń kulturalnych.

Wysoki standard i dostęp do usług publicznych ma zostać osiągnięty poprzez rozwój usług i poprawa dostępu do sektora kultury, sportu, turystyki i rekreacji, m.in. poprzez wspieranie działań na rzecz podnoszenia bazy kultury, infrastruktury turystycznej, w tym szlaków turystycznych, wspieranie cyfryzacji zasobów i usług turystyki, kultury oraz zasobów dziedzictwa kulturowego; rozwój usług kultury, sportu, turystyki i rekreacji, m.in. poprzez wspieranie tworzenia zintegrowanych produktów turystycznych, promocję istniejących produktów turystycznych, wspieranie szkoleń na rzecz podniesienia jakości świadczonych usług kultury, turystyki, rekreacji, stymulowanie działań w zakresie rozszerzenia oferty kulturalnej instytucji kultury, wspieranie wydarzeń kulturalnych o randze krajowej i międzynarodowej, wspieranie podnoszenia kompetencji kadr sektora kultury, sportu, turystyki i rekreacji, wspieranie sieci współpracy podmiotów zaangażowanych w działania na rzecz rozwoju kultury.

Atrakcyjna i dostępna przestrzeń ma zostać zapewniona m.in. przez wspieranie procesów rewitalizacji i poprawa ładu przestrzennego poprzez rewitalizację zdegradowanych obszarów mieszkaniowych i przemysłowych, w tym rewitalizacja zabytkowych układów przestrzennych oraz obiektów zabytkowych, m.in. poprzez wsparcie dla tworzenia i realizacji zintegrowanych projektów obejmujących kompleksową odnowę obszarów, organizację warsztatów i konferencji na temat możliwości rozwiązywania problemów na obszarach zdegradowanych, wspieranie prac konserwatorskich, prowadzących do odnowy obiektów i obszarów zabytkowych oraz wykorzystania obiektów zabytkowych na cele kulturalne, społeczne, edukacyjne, turystyczne, gospodarcze, wreszcie organizowanie konkursów na najlepiej prowadzone rewitalizacje i rewaloryzacje; kształtowanie krajobrazu kulturowego, w tym zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, zapobieganie procesom chaotycznej suburbanizacji oraz propagowanie dobrych wzorców architektury regionalnej, m.in. poprzez stymulowanie opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, studiów historycznych i katalogów budownictwa regionalnego, formułujących zasady kształtowania ładu przestrzennego, wspieranie konkursów na najlepsze projekty urbanistyczne, dotyczące zagospodarowania przestrzeni publicznych, promocję walorów krajobrazu kulturowego, zwłaszcza mogących tworzyć symbole miejsca.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego oraz Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego w Łodzi

Dokument ten został przyjęty przez Sejmik Województwa Łódzkiego 28 sierpnia 2018 r. Aby chronić tożsamość regionalną, budowaną poprzez pielęgnowanie i kultywowanie wartości lokalnej kultury materialnej i niematerialnej, które są jednym z istotnych elementów dziedzictwa kulturowego, w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego* ujęto m.in. wymagania ładu przestrzennego, urbanistyki i architektury, wymagania ochrony środowiska przyrodniczego, ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury. Województwo łódzkie posiada ogromne walory krajobrazu kulturowego oraz przyrodniczego, jednak wraz z upływem czasu następuje ich degradacja. Aby zapobiec negatywnym oddziaływaniom i ich skutkom, ważne jest by dbać o stan tego krajobrazu, a także kształtować jego nowe wartości.

Charakteryzując w Planie dziedzictwo kulturowe autorzy zwrócili uwagę na złożoność regionu, składającego się z 72 różnych ośrodków, gdzie ochrona dziedzictwa postindustrialnego stanowi główny problem. Bardzo ważne są także miasta-ogrody (np. Kolumna), jak również zespoły sakralne, budownictwo drewniane, założenia rezydencjalne i obronne. W obszarze dziedzictwa niematerialnego zwrócono uwagę na 7 regionów kulturowych, a w celu podniesienia rangi ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi utworzono 4 parki kulturowe.

Do największych problemów z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego można zaliczyć:

- niedostatecznie kontrolowany proces urbanizacji obszarów atrakcyjnych kulturowo, szczególnie na obszarach historycznych miast i w krajobrazie dolin rzecznych;
- brak obwodnic większości historycznych miast, gdzie występuje duże natężenie ruchu komunikacyjnego w strefach zabytkowych;
- istnienie wielu zdegradowanych obszarów wymagających rewitalizacji;
- brak zintegrowanego systemu informacji o obiektach zabytkowych do rewaloryzacji i rewitalizacji oraz odpowiedniego ich zagospodarowania;
- brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz całościowej gminnej ewidencji zabytków i gminnych programów opieki nad zabytkami;
- brak opracowań analitycznych i studialnych krajobrazu kulturowego;
- zły stan techniczny licznych obiektów zabytkowych;
- niska świadomość społeczna w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, a szczególnie zabytków archeologicznych.

Wykorzystanie walorów przyrodniczych, kulturowych i turystycznych regionu w celu kształtowania tożsamości regionalnej jest zasadniczym kierunkiem działań, dotyczących powiązań środowiskowych i kulturowych. Należą do nich:

- ochrona najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych oraz zapewnienie ciągłości systemu ekologicznego;
- zachowanie i ochrona materialnych a także niematerialnych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu kulturowego województwa;
- wzrost atrakcyjności turystycznej województwa.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023

Wojewódzki Program przyjęty Uchwałą Sejmiku Województwa Łódzkiego 27 października 2020 r. określa strategiczne cele i zadania w zakresie ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa łódzkiego, kształtując tym samym politykę rozwoju regionu.

Celem strategicznym programu jest „zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego regionu jako istotnej części spuścizny dziejowej”.

Jak piszą autorzy programu, realizuje on cele szczegółowe, takie jak:

1. Włączanie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określanie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Program jest instrumentem realizacji działań dedykowanych zabytkom w wojewódzkich dokumentach strategicznych (Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020). Określa warunki włączania zabytków w procesy gospodarczego rozwoju regionu przy udziale różnych podmiotów, w tym gospodarczych. Realizacja WPOnZ wymaga ścisłej współpracy z organem ochrony zabytków i z instytucjami wykonującymi zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (w szczególności: Łódzkim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, zwanym dalej ŁWKZ; Narodowym Instytutem Dziedzictwa, zwanym dalej NID, muzeami) oraz samorządami.

W dokumencie dotychczas obowiązującym zapisano, że należy dążyć do tego, aby: „Region wyróżniający się różnorodnością walorów dziedzictwa kulturowego i spuścizny dziejowej, stanowiących podstawę wielokulturowej tożsamości województwa łódzkiego”, zaś misją: „Prowadzenie polityki zarządzania dziedzictwem kulturowym, nakierowanej na rewitalizację układów przestrzennych miast i wsi, poprawę stanu obiektów i obszarów zabytkowych i ich społecznej funkcji. Polityka ta ma być oparta na partnerskiej, wielopodmiotowej współpracy, kształtowaniu świadomości społecznej i promocji różnorodności kulturowej”.

Głównym zadaniem była i jest rewitalizacja układów przestrzennych miast i wsi.

To działanie podstawowe będzie realizowane za pomocą działań wspomagających i uzupełniających, takich jak:

- regionalny system zarządzania dziedzictwem kulturowym;
- atrakcyjność krajobrazu kulturowego;
- tożsamość wielokulturową regionu.

Jako działania wspomagające wymieniano:

- cyfryzacja zasobów ewidencyjnych dziedzictwa kulturowego w regionie łódzkim;
- poprawa stanu obiektów i obszarów zabytkowych;
- edukacja kulturowa mieszkańców województwa;
- kreowanie różnorodności kulturowej.

Działania uzupełniające to:

- stworzenie mechanizmu współpracy w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym;
- poprawa stanu dostępności zabytków ruchomych w muzeach oraz obiektach sakralnych.

Jednostki samorządów terytorialnych mogą realizować cele Programu m.in. poprzez:

- organizowanie cyklicznych warsztatów służących wymianie doświadczeń nt. działań rewitalizacyjnych i możliwości pozyskiwania środków na ich realizację;
- tworzenie i wdrażanie oprogramowania mającego na celu tworzenie elektronicznej wojewódzkiej bazy danych o zasobach dziedzictwa kulturowego;
- objęcie patronatem konkursów w zakresie rewitalizacji i remontów przeprowadzonych z wykorzystaniem tradycyjnych i innowacyjnych technologii;
- tworzenie list, opracowanie katalogów i organizacja konkursów dotyczących tradycyjnych produktów regionalnych;
- opracowywanie i wydawanie informatorów promujących podregiony kulturowe, symbole województwa i imprezy kulturalne.

W programie wskazano, że omówiony cel strategiczny jest możliwy do zrealizowania poprzez skoordynowane działania wszystkich jednostek samorządu terytorialnego, instytucji odpowiedzialnych za ochronę zabytków, a także właścicieli obiektów zabytkowych.

Z terenu gminy Dobroń zaproponowano jako pilne potrzeby rewitalizacyjne: kontynuację remontu i prac konserwatorsko-dokumentacyjnych zespołów sakralnych.

Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim

Zmodyfikowany we wrześniu 2021 roku Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020 za cel nadrzędny stawia sobie wykreowanie atrakcyjnego turystycznie wizerunku regionu, poprzez realizację kompleksowego zespołu działań organizacyjnych, inwestycyjnych i promocyjnych.

Aby wykonać postawione zadania należało określić i zanalizować występujące w tym obszarze trudności. W tym celu przeprowadzono strategiczną diagnozę, która pozwoliła na wyodrębnienie dwu węzłowych problemów rozwoju turystyki:

- brak turystycznego wizerunku województwa łódzkiego, wynikający m.in. z powszechnego zarówno wśród lokalnej społeczności, jak i turystów przekonania o niskiej atrakcyjności turystycznej regionu;
- niewystarczających produktach turystycznych województwa.

Innymi podstawowymi problemami rozwoju turystyki są:

- brak skoordynowanej polityki informacyjno-promocyjnej województwa dotyczącej turystyki, w tym słaby stopień tożsamości regionalnej;
- brak monitoringu rynku turystycznego, wykorzystywanego do celów inwestycyjnych i działań promocyjnych;
- niedostateczna liczba wykwalifikowanych pracowników zatrudnionych przy zarządzaniu i obsłudze ruchu turystycznego;
- niedostatecznie rozwinięta podstawowa infrastruktura turystyczna;
- niewystarczająco rozwinięta współpraca pomiędzy władzami samorządowymi, organizacjami turystycznymi i branżą turystyczną.

Dla likwidacji wykazanych problemów sformułowano cztery priorytety i związane z nimi cele operacyjne oraz działania, w tym:

Priorytet 4 – Zagospodarowanie przestrzeni turystycznej województwa łódzkiego.

Cel strategiczny 4: Kształtowanie przestrzeni turystycznej województwa do pełnienia funkcji turystycznych oraz rozwój infrastruktury turystycznej;

Cel operacyjny 4.2: Kształtowanie i rozwój mikroprzestrzeni turystycznych – rozwój infrastruktury wspierającej budowę produktów turystycznych;

Działanie 4.2.8: Rewitalizacja obiektów zabytkowych, założeń pałacowo-przemysłowych oraz zabytkowych układów urbanistycznych z uwzględnieniem potrzeb turystyki.

Deklarowanym celem tych działań jest wsparcie projektów, mających na względzie rewitalizację oraz zabezpieczenie elementów dziedzictwa materialnego na terenie województwa łódzkiego z uwzględnieniem potrzeb ruchu turystycznego. Zachowanie tych elementów powinno być realizowane w taki sposób, aby możliwe było wprowadzanie funkcji turystycznych a wymogi konserwatorskie zostały w pełni spełnione. Dokładna inwentaryzacja obiektów zabytkowych w Łódzkiem, wraz z wyróżnieniem przeznaczonych do wykonywania funkcji turystycznych, powinna być podstawą do prowadzenia wszelkich prac konserwatorsko-budowlanych. Kluczowym zadaniem winno być określenie priorytetów inwestycyjnych, z których najważniejszym jest zajęcie się obiektami znajdującymi się w najgorszym stanie, ale mającymi stosunkowo duży potencjał w wykorzystaniu dla turystyki oraz obiektami o kluczowym znaczeniu dla rozwoju regionalnej oferty kulturalnej.

Program rozwoju kultury w województwie łódzkim na lata 2014-2020

Program został przyjęty przez Zarząd Województwa łódzkiego 25 czerwca 2014 r. i obowiązuje w wersji opublikowanej w 2021 r. Celem tego programu było wytyczenie kierunków polityki kulturalnej w województwie. Samorząd Województwa łódzkiego przyjął na siebie rolę inicjującą i koordynującą politykę kulturalną regionu, a ponadto ma pełnić funkcję inspirującą samorządy lokalne oraz wszelkich nadawców i odbiorców komunikatów kultury do współdziałania na rzecz rozwoju regionu.

Program dzieli się na dwie części: diagnostyczną (syntetycznie podsumowującą dotychczasowe diagnozy dla obszaru kultury w województwie łódzkim) oraz część strategiczną. W pierwszej części zebrano wnioski z przeprowadzanych w latach 2011-2013 spotkań sektorowych i opracowanych w tym okresie badań stanu kultury w województwie, wskazano też najważniejsze trendy rozwojowe, sporządzono analizę SWOT. W drugiej części znajduje się opis założeń programowych, celów, rekomendowanych działań i informacja o wdrażaniu Programu.

Strategia Rozwoju Powiatu Pabianickiego 2030

Strategia Rozwoju Powiatu Pabianickiego 2030 została przyjęta Uchwałą Rady Powiatu Nr XLI/308/21 w dniu 28 października 2021 r.

W części programowej Strategii określono wizję powiatu pabianickiego jako ośrodka o silnej pozycji w regionie, którego rozwój jest prowadzony z uszanowaniem lokalnego środowiska życia i zamieszkania.

Urzeczywistnienie przyjętej wizji jest misją powiatu pabianickiego, realizowaną przez „wykorzystanie dogodnych warunków rozwoju wynikających z lokalizacji, wysokiej jakości

środowiska naturalnego oraz możliwości, jakie niesie polityka Unii Europejskiej w połączeniu ze wspieraniem rozkwitu gospodarczego obszaru”.

Aby zrealizować przedstawione zamierzenia, określono trzy podstawowe cele strategiczne: I. Rozwój i modernizacja infrastruktury technicznej w zgodzie z Europejskim Zielonym Ładem; II. Poprawa, rozwój i podniesienie jakości usług publicznych; III. Prowadzenie polityki rozwoju w oparciu o potencjały endogeniczne Powiatu.

W obrębie celów społecznych wyznaczono cel szczegółowy II.2 – Rozwój kultury, sportu i rekreacji w życiu mieszkańców. Mimo braku wyraźnego podkreślenia, należy przyjąć, że jednym z działań w obrębie tego celu jest z pewnością dbałość o zachowanie dorobku kulturowego. W obrębie celów społeczno-ekonomicznych wyznaczono rozwój usług turystycznych i promocję walorów środowiska naturalnego i przyrodniczego.

Powiat pabianicki ma wysoki potencjał do tworzenia produktów turystycznych i kulturalnych., ponieważ cechuje się historią i licznymi zabytkami. Wśród nich wyróżnia się m.in. zespół cmentarzy wojennych w gminie Dobroń.

Działania w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami na wypadek wojny.

Zakres działań określa, jak już wspomniano wyżej, art. 88 Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami, a na poziomie niższych szczebli administracji obowiązujące do 2023 r. włącznie Rozporządzenie MK z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2004.212.2153).

W szczególności ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy Dobroń)

W Gminie Dobroń cele i kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami są spójne z założeniami innych dokumentów strategicznych obowiązujących na tym terenie.

Strategia Rozwoju Gminy Dobroń na lata 2015-2022

Dokument ten określa wizję Gminy Dobroń jako miejsce zrównoważonych inwestycji rozwojowych realizowanych w poszanowaniu środowiska naturalnego. Ma to być element motywujący władze i mieszkańców do realizacji planu strategicznego.

Deklaracją władz i mieszkańców co do kierunków jest misja: wewnętrzna, że Gmina Dobroń jest miejscem równowagi pomiędzy rozwojem gospodarczym a odpoczynkiem i aktywnym spędzaniem czasu wolnego blisko natury oraz zewnętrzna – Gmina jest przyjazna dla mieszkańców i każdego, kto chciałby tu mieszkać, pracować, inwestować i odpoczywać.

W celu realizacji celu głównego zdefiniowano cele strategiczne oraz przyporządkowane im cele częściowe, w tym:

Cel strategiczny 4: Poprawa atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej realizowany m.in. przez:

- pozyskiwanie funduszy zewnętrznych na rozwój turystyki, kultury i sportu w gminie,
- tworzenie ścieżek edukacyjnych, w tym historycznych.

Cel strategiczny 6.: Poprawa warunków życia mieszkańców realizowany m.in. przez:

cel operacyjny 6.5: kultywowanie i rozwój kultury tj. m.in. podtrzymywanie regionalnych zwyczajów wiejskich (>>>0 i rozwoju kultury.

Cel strategiczny 5: Ochrona środowiska naturalnego

Elementami, które mogą być wykorzystane do osiągnięcia zakładanych celów są zasoby historyczne i kulturowe Gminy w postaci zabytków, architektury, szlaków turystycznych, stanowiące ofertę turystyczną Gminy. W ramach planowanych działań zakłada się m.in. rewitalizację dzielnicy Kolumna, Placu 11-go Listopada, rewaloryzację obszarów miejskich.

Omawiany dokument został ściśle powiązany ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007-2020, w tym w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i jest kompatybilny z omówionym niżej studium.

Raport o stanie Gminy Dobroń za 2020 rok i Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

W Raporcie, oprócz innych zagadnień, zaznaczono także w Obszarze Społeczeństwo potrzebę „kultywowania i rozwoju kultury”. W gminie działa Dobrońskie Centrum Kultury, w tym Ośrodek Kultury i Biblioteka Publiczna w Dobroniu i Chechle.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, którego obowiązek opracowania został wprowadzony ustawą z dnia 7 lipca 1994 r., określa cele i kierunki polityki przestrzennej gminy także w obszarze dziedzictwa kulturowego oraz ochrony zabytków w przyjętym uchwałą Rady Gminy nr XIX/144/20. W tym dokumencie nakreślono kierunki rozwoju gminy Dobroń, opisano potencjalne możliwości wykorzystania przestrzeni oraz zakres niezbędnych zmian w zagospodarowaniu.

Opracowując założenia do Studium przedstawiono rys fizjograficzny, prahistoryczny i historyczny gminy, a także przedstawiono wykaz stanowisk archeologicznych.

W dziale o historycznych wartościach kulturowych zaprezentowano zabytki objęte ochroną konserwatorską, w tym:

- zespół kościoła pw. św. Wojciecha w Dobroniu;
- kompleks młyński w Ldzaniu-Talarze;
- cmentarz ewangelicko-augsburski w Chechle I;
- cmentarz rzymsko-katolicki w Dobroniu;
- dwa cmentarze rzymsko-katolickie w Wymysłowie-Piaskach;
- cmentarz ludności francuskiej w Wymysłowie Francuskim;
- układy ruralistyczne.

W Studium zaproponowano w porozumieniu z urzędem ochrony zabytków strefy ochrony i metody jej realizacji:

- park i cmentarz w Dobroniu, gdzie wszystkie działania inwestycyjne wymagają uzgodnienia w WUOZ Łódź;
- strefy ochrony archeologicznej także do uzgodnień konserwatorskich.

Wskazano również, że do strefy ochrony konserwatorskiej należy zaliczyć także wszystkie obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków.

Ochrona i opieka nad zabytkami na wypadek wojny

Jak wynika z art. 88 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz rozporządzenia MKiDN cytowanych wyżej, Działania, o których mowa w § 1 Rozporządzenia MKiDN z 2004 r. , realizują, w ramach zadań obrony cywilnej, organy administracji publicznej odpowiednich stopni i kierownicy jednostek organizacyjnych posiadających zabytki, przy użyciu środków finansowych posiadanych przez te jednostki.

Organizację i sposób ochrony zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, planuje się w jednostkach organizacyjnych posiadających zabytki oraz na poszczególnych stopniach administracji, ujmując stan zasobu podlegającego ochronie, zagrożenia, zamiar działania, sposób realizacji, niezbędne siły i środki oraz czas i koszty wykonania w sporządzanych w tym celu następujących dokumentach:

- 1) planie ochrony zabytków jednostki organizacyjnej;
- 2) gminnym planie ochrony zabytków, a także:
- 3) powiatowym planie ochrony zabytków;
- 4) wojewódzkim planie ochrony zabytków;
- 5) krajowym planie ochrony zabytków.

5.2. Charakterystyka zasobów, analiza i ocena stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Dobroń

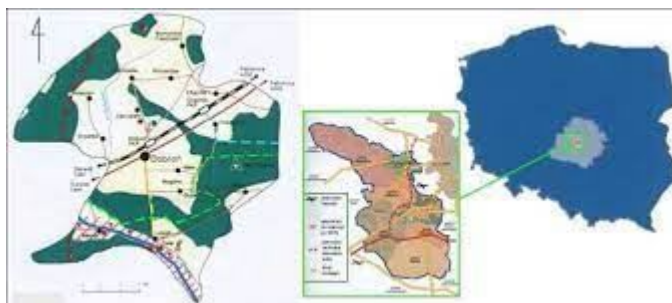
5.2.1. Warunki fizyczno-geograficzne

Gmina Dobroń o powierzchni 95,46 km² jest położona w obrębie makroregionu o nazwie Nizina Południowowielkopolska. Mezoregion wyróżniony na tym obszarze to Wysoczyzna Łaska. Teren Gminy Dobroń jest w większości położony na wysokości 180-195 m npm, na zdenudowanej wysoczyźnie morenowej uformowanej głównie w wyniku działalności zlodowacenia środkowopolskiego oraz procesów peryglacjalnych. Powierzchnia jest nachylona ku zachodowi i urozmaicona płaskimi obniżeniami wytopiskowymi. W dolinach cieków wodnych, w tym Grabii, występują terasy akumulacyjne datowane na holocen. Zachodnia część gminy jest rozcięta przez dolinę Pałusznicy. Wschodnia część to rejon wydmy.

Podbudowę geologiczną stanowi Niecka Łódzka z najstarszymi utworami mezozoicznymi, na których zalegają utwory trzeciorzędowe. W stropie, jak wspomniano utwory plejstoceny i holoceny.

Na opisanym podłożu wytworzyły się generalnie gleby III, IV, V i VI klasy z przewagą trzech ostatnich klas.

Lesistość gminy ocenia się na ok. 42% powierzchni.

Lokalizacja gminy Dobroń na tle mapy Polski i powiatu pabianickiego
(źródło: UG Dobroń)

Powiat pabianicki i gmina Dobroń na tle mapy administracyjnej woj. łódzkiego
(źródło: UG Dobroń)

Gmina Dobroń na tle mapy administracyjnej powiatu pabianickiego
(źródło: : ugminy.ksawerów.com)

5.2.2. Zarys historii gminy Dobroń

Herbem gminy Dobroń jest tarcza czteropolowa, dzielona w krzyż. W prawym górnym polu na złotym tle widnieje data 1398 (pierwsza wzmianka pisana o Dobroniu) napisana czerwonymi cyframi. Lewe ma na niebieskim tle czerwony słup a na nim złota trąbka w lewo, która symbolizuje miejscową orkiestrę. Pole dolne prawe ma tło niebieskie, na którym umieszczono złotą sylwetkę drzewa nad złotą strugą – symbol dominującej przyrody. Lewe dolne pole ma złote tło, na którym umieszczono trzy zielone kłosa zboża – symbol rolnictwa.

Opisane powyżej warunki geograficzne zdeterminowały rozwój osadnictwa ludzkiego oraz układ dróg handlowych nad rzekami i w rejonie.

Do najważniejszych zaewidencjonowanych śladów osadnictwa pradziejowego, których pełną listę liczącą wg stanu na 24.04.2022 r. 108 pozycji zamieszczono w aneksie 2, można zaliczyć skupisko przeszło 30 stanowisk archeologicznych rozlokowanych w mniejszych skupiskach głównie w okolicach Dobronia, głównie na wydmach, reprezentujących pełny przekrój chronologiczny. Drugie skupisko ciągnie się od Baryczy przez Ldzań wzdłuż Grabi do miejscowości Zimne Wody. Trzecie – najmniejsze – znajduje się w okolicach Chechła.

Najstarsze materiały paleolityczne znaleziono w Wincentowie. Ze środkowej epoki kamienia – mazolitu, pochodzą znaleziska z Zimnych Wód. Także z epoki kamienia, koło Chechła, ale i Dobronia, mamy do czynienia z intensywnym osadnictwem neolitycznej kultury pucharów lejkowatych. Wyjątkowe jest stanowisko kultury ceramiki grzebykowo-dołkowej w Dobroniu 39. Schyłek neolitu to stanowisko w Dobroniu 38, gdzie mamy kulturę ceramiki sznurowej. Kultura łużycka z epoki brązu i z początków epoki żelaza jest reprezentowana na licznych stanowiskach w okolicach wsi Barycz, Chechło. Młodsza od nieco od niej kultura pomorska występuje w Dobroniu. Kultura przeworska z okresu późnolateńskiego i rzymskiego jest na stanowiskach we wsi Barycz, Dobroń. Także w Dobroniu mamy materiały wczesnośredniowieczne i młodsze. Takie same są w Baryczy. Na obszarze całej gminy występują stanowiska średniowieczne i nowożytny. Unikatowy jest skarb nowożytnych monet z Dobronia 45 a średniowiecznych ze Ldzania 6.

Pośród 18 miejscowości sołeckich i 10 niesołeckich w gminie Dobroń 4 ma pewną metrykę średniowieczną a 5 późnośredniowieczną, zaś 1 nowożytną. Z najmłodszych okresów historycznych pochodzą dane o co najmniej 2-3 wsiach. Patrząc na mapę można wyróżnić dwie grupy osad: na północnym brzegu rzeki Grabi w okolicach Baryczy i Ldzania oraz w okolicy Dobronia. Trzecie stanowi Chechło i jego osady. Czwarte skupisko wydaje się tworzyć Orpelów i okoliczne miejscowości.

Z całego tego zbioru na wyróżnienie zasługują:

- **Dobroń.** Dobroń być może pierwotnie nosił nazwę *Dobruń* albo *Dobrzyń*. Do niedawna przyjmowano, że pierwsze wzmianki historyczne o Dobroniu pochodzą z 1398 r., gdy pisze się o wsi kapitulnej, należącej do parafii Łask. Ostatnio ustalono, że dane te pochodzą z falsyfikatu napisanego co najmniej po połowie XVII w., a najstarszym dokumentem odnoszącym się do Dobronia jest akt nadania dziesięciny dla kościoła w Łasku z roku 1366. Natomiast w akcie uposażenia kościoła w Pabianicach znajduje się wzmianka o dziesięcinach należnych z Dobronia. Jan Długosz wymienia Dobroń w XV w. w *Liber benemeficiorum*, gdzie jest wzmianka o wsi na prawie polskim. Dalsze wzmianki są u Jana Łaskiego, a pod datami 1511-1518, 1552-1553 u Pawińskiego w *Źródłach dziejowych*, t. XIII, 192, 238, 246. Wreszcie w XIX w. wieś i folwark są wymieniane w „Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego”.

Tzw. *Taryfa podymnego* podaje, że w 1775 r. Dobroń, będący wsią w woj. sieradzkim, w powiecie szadkowskim był własnością kościelną, a naliczono w nim 39 „dymów”. W latach 1763-1779 r. z fundacji kapituły krakowskiej wystawiono drewniany kościół pw. św.

Wojciecha męczennika. Do 1780 r., kiedy powołano parafię, był w jurysdykcji proboszcza łaskiego. *Regestr diecezjów* F. Czaykowskiego z lat 1783-1784 wymienia już Dobroń jako wieś parafialną, będącą własnością kapituły krakowskiej. Po II rozbiórze Prusacy przekazali ją we władanie Francuzowi de Saint Paternie (nazwisko błędnie podane na stronie Wikipedii), który zarządzał, a raczej jego rodzina, Dobroniem przez następne 50 lat.

Wydana w 1827 r. *Tabella miast, wsi...* uwzględnia Dobroń jako parafialną wieś w województwie kaliskim, obwodzie sieradzkim i powiecie szadkowskim. Wieś była wówczas własnością prywatną, a mieszkało w niej 439 osób w 54 domach. W pierwszej połowie XIX w. (być może już po rozbiorach) Dobroń był w rękach sukcesorów Maksymilianny Saint Paul *vel* Saint-Paul, z domu Pirch, zmarłej w 1828 r. Byli to bracia Eugeniusz i Edward Saint Paul. Eugeniusz, sędzia pruski, zmarł w 1852 r. Pełne i prawidłowo pisane jego nazwisko brzmiało: Eugeniusz Casafranca de Saint-Paul. Po śmierci Edwarda Saint Paul dobra kupił na licytacji w Szadku w 1853 r. Józef Brudzyński. Prawdopodobnie w połowie XIX w. właścicielami Dobronia w 1858 r. byli Ludwik Mamroth, zmarły w 1863 r. i Wincenty Mamroth - handlarz drewnem, który zmarł w 1861 r., a następnie Teodozja Kossobudzka z domu Zakrzewska. Być może jednak Kossobudzka była dłużej właścicielką (może w części?) majątku, bowiem w 1900 r. reklamowała w prasie „letnie mieszkania” w Dobroniu. Pod koniec XIX w. w *Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego* znajdujemy wzmiankę, że Dobroń był własnością osoby prywatnej, a we wsi było 105 osad. Tą „osobą prywatną” był prawdopodobnie Zdzisław Keller, który kupił majątek wystawiony z powodu zadłużenia na sprzedaż w 1897 r. od piotrkowskiego Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego. Od 1914 r. właścicielem był Władysław Kucharski, zmarły w 1929 r. rejent pabianicki, którego grób znajduje się na cmentarzu dobrońskim. Wierzycielką hipoteczną dóbr była w 1933 r. Kornelia Konstancja Kellerowa. Dwór, który zniknął z powierzchni, składał się z 12 budynków murowanych, 27 drewnianych, cegielni i wiatraka. Wcześniej wiadomo, że była tu oberża, gorzelnia z browarem, oranżeria, ananasarnia i inne budynki.

Dobroń od 1896 r. był w gminie Wymysłów, od ok. 1936 r. urząd gminy fizycznie przeniesiono do samego Dobronia. Miejscowa ludność była bardzo aktywna w zakresie działalności społecznej i kulturalnej. Dbano o szkolnictwo. Po zbudowaniu torów kolejowych mieszkańcy Dobronia toczyli w latach 1903-1904 procesy z zarządem kolei o odszkodowania za zniszczone pola. Od 1906 r. funkcjonuje we wsi Koło Macierzy Szkolnej, a od 1910 r. Kółko Rolnicze. W 1911 r. w Dobroniu założono straż pożarną, w 1914 r. spółkę tkacką. W 1914 r. w grudniu w okolicy trwała duża bitwa niemiecko-rosyjska. Wykopano wówczas wiele okopów. Zniszczono wiele domów, uszkodzono kościół, zginęło w Dobroniu 9 osób. Spis powszechny w 1920 r. ujawnił, że Dobroń Poduchowny zamieszkiwało 107 osób wyznania rzymsko-katolickiego w 15 domostwach, a Dobroń wieś 843 osoby w 155 domach. We wsi funkcjonowały już wcześniej szkoła, chór, kasa pożyczkowa, i inne organizacje. Od 1927 r. funkcjonował przystanek kolejowy, wobec upadku pomysłu zbudowania tramwaju Pabianice-Łask. W 1921 r. wpisano do rejestru handlowego młyn parowy „Jakób Kabza i Ska” w Dobroniu. Od 1922 r. istniał tartak „Maksymilian Cieślak i S-ka”. W 1926 r. powstała „Dobrońska Spółka Drenarska”. W 1937 r. majątek był w rękach Anny Kroenig, bowiem Karol Aleksander Kroenig, właściciel resztówki kolonii Dobroń, zmarł w 1936 r. W tym samym roku powstał urząd pocztowy. W 1939 r. toczono w pobliżu walki, a żołnierze zostali pochowani na cmentarzu.

- **Chechło.** Jeśli chodzi o sąsiednie Chechło, to z dokumentu kapituły krakowskiej wynika, że już w 1398 r. należało do dóbr Dobroń, ale dane te trzeba podważyć w świetle opisanych wyżej faktów i może wieś trzeba datować wcześniej. W końcu XVIII w. pomiędzy Dobroniem a Pabianicami znajdował się las zwany Chechło. Dokument założenia Kolonii Chechło wystawiono dopiero w 1784 r., a powstanie wsi wiąże się z osadnictwem „olęderskim”. W XIX w. znajdujemy tylko anonimową wzmiankę o tej wsi.
- **Barycz.** Wymieniany przez Jana Łaskiego około 1520 r. W 1775 r. był wsią szlachecką, w której naliczono 10 „dymów”. Pod koniec XVIII w. własność Załuskich a potem Wyganowskich. W 1827 r. stało 12 domostw. Był tu folwark i młyn już przed 1838 r. Leży nad Grabią, gdzie ulokowano nowszy nieczynny młyn z lat 20-tych XX w. Mieszkało wówczas we wsi 216 osób w 29 domach.
- **Brogi.** Znane od 1535 r., gdy w „Księgach Sądowych Wiejskich” zapisano to miejsce jako las koło Ldzania, nie są spotykane w późniejszych źródłach aż do XX w., kiedy zanotowano, że w 11 domach zamieszkało tu 75 osób.

- **Ldzań.** Ldzań ma pierwszą wzmiankę w 1444 r. W XVI w. ośrodek wydobywania rudy darniowej i wytopu żelaza. W 1777 r. wieś kościelna z 22 domostwami. W końcu XVIII w. własność kapituły krakowskiej ok. 1827 r. własność rządowa. Domów było wówczas 22 zamieszkałych przez 221 osób. Znajdował się wówczas tu folwark. W końcu XIX w. 40 domów i 310 mieszkańców. Wieś była tzw. „majoratem” gen. Meller-Zakomelskiego. Ldzań leży nad Grabią, gdzie w przysiółku Talar stoją dwa XIX-wieczne młyny. Ośrodek sztuki ludowej.
- **Mogilno Duże.** Literatura historyczna podaje, że pierwsza wzmianka o Mogilnie pochodzi z 1535 r. W drugiej poł. XVIII w. stało tu 20 domów. Wieś należała do kapituły krakowskiej. W 1827 r. stało 35 domów zamieszkałych przez 249 osób. Była to wieś rządowa. Już pod koniec XIX w. liczba osadników s w 58 domach sięgała 512. Około 1920 r. w miejscowości stało 92 budynków zamieszkałych przez 651 osób.
- **Orpelów.** Wieś ma pierwszą wzmiankę z 1422 r., gdy w „Księgach Ziemi Szadkowskich” wymieniono Świątosława z Orpelowa. Wspomina o nim także Jan Łaski w *Liber beneficiorum* około 1520 r. Wówczas łany folwarczne płaciły dziesięcinę proboszczowi w Łasku, zaś kmiecie kolegium mansonarzy także w Łasku. W XVIII w. Orpelów miał 6 współwłaścicieli. Pod koniec XIX w. we wsi było 20 domów i 105 mieszkańców. Około 1920 r. domów było 26 we wsi a na folwarku 2. Ludności ogółem 180 i 17.
- **Poleszyn.** Poza Dobroniem i Chechłem chyba najstarsza wieś w gminie, bowiem pierwsza wzmianka pochodzi z 1366 r. Należał wówczas do parafii w Łasku. Był własnością rycerską, a później szlachecką. Wymieniany wielokrotnie w źródłach z XIV w., XV (J. Łaski w 1520) i w rejestrze poborowych z lat 1552-1553. W 1775 r. jako własność szlachecka liczył łącznie 31 „dymów”. Pod koniec XVIII w. własność Załuskich i Poklewskich. W 1827 r. dalej własność prywatna (Brodzcy, Cieleccy). Domów było 13 a mieszkańców 95. W końcu XIX w. naliczono we wsi 19 domów i 172 mieszkańców, na folwarku 4 domy i 33 mieszkańców. Dobra Poleszyn wchodziły w skład dóbr Orpelów. W 1925 r. w 28 domach mieszkało 210 osób.
- **Róża.** Miejscowość o metryce sięgającej 1398 r., gdy wymienioną ją w akcie uposażenia kościoła w Pabianicach. Ostatnio kwestionuje się ten pogląd. Następnie pojawia się w lustracji z 1606 r. W XVIII w. było tu 9 domów. Wieś należała dalej do kapituły krakowskiej. W 1827 r. domów jest 13, ludności 164. Koniec XIX w. przynosi wiadomość o 26 domach i 206 mieszkańcach, a na leśnictwie o 2 domach. W 1920 r. domów mieszkalnych było 43 zajętych przez 303 osoby.

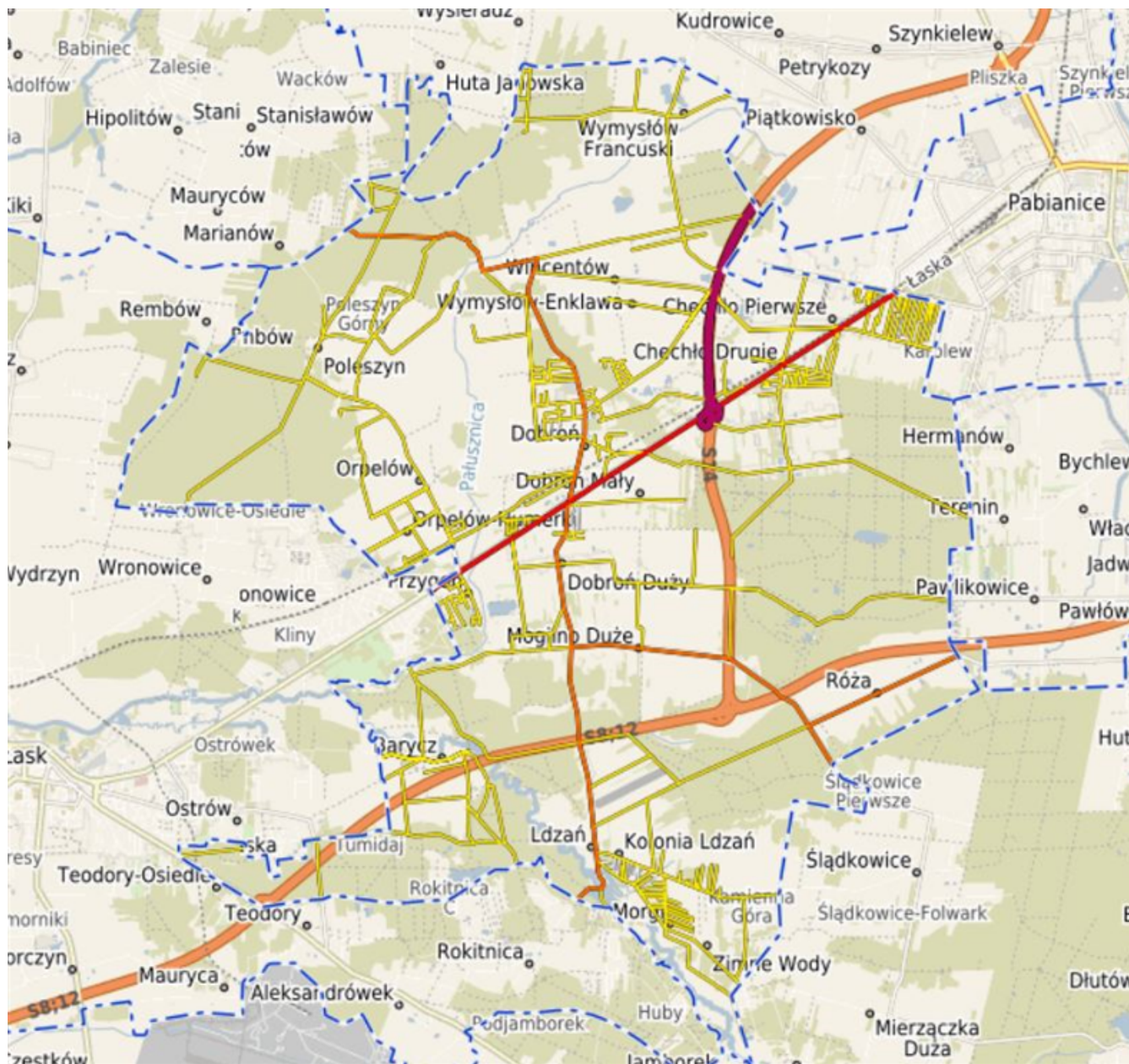
W pobliskim lesie znajduje się cmentarz z I wojny św.

- **Talar.** Osada związana z Ldzaniem pojawiać się miała w źródłach w 1677 r. Jednak już z 1568 r. znamy wzmiankę o właścicielu młyna w Talarze o nazwisku Mikołaj Tatarka. Młyny tutejsze widnieją na mapach z XVIII i XIX w. W 1827 r. własność rządowa, domów 3, mieszkańców 15. W końcu XIX w. w osadzie młyńskiej 2 domy zamieszkałe przez 13 osób. W 1920 r. budynków mieszkalnych 1, ludności 16 osób.

5.2.3. Krajobraz kulturowy

Na krajobraz kulturowy danego regionu składają się zarówno elementy przyrodnicze, jak i wytwory i osiągnięcia cywilizacyjne ludzi, ukształtowane w procesie rozwoju historycznego. Europejska Konwencja Krajobrazowa zauważa, że krajobraz jest istotnym składnikiem jakości życia i zachowania tożsamości współczesnych ludzi. Z tego powodu istotne jest zapobieganie i ograniczanie stopnia degradacji przestrzeni polskich miast i wsi. Ważna jest także promocja walorów krajobrazowych i kulturowych.

Ważnym składnikiem krajobrazu jest sieć komunikacyjna, stanowiąca o zewnętrznych powiązaniach gminy. Poprzez Gminę Dobroń w układzie równoleżnikowym w środkowej części obszaru gminy przebiega ważna w układzie krajowym linia kolejowa nr 14 relacji Łódź – Sieradz – Ostrów Wielkopolski – Wrocław. Na terenie gminy znajdują się dwa przystanki kolejowe: w Chechle i Dobroniu. Ostatnio wyremontowano oba przystanki. Ogólnie obszar gminy charakteryzuje się dobrym układem drogowym.

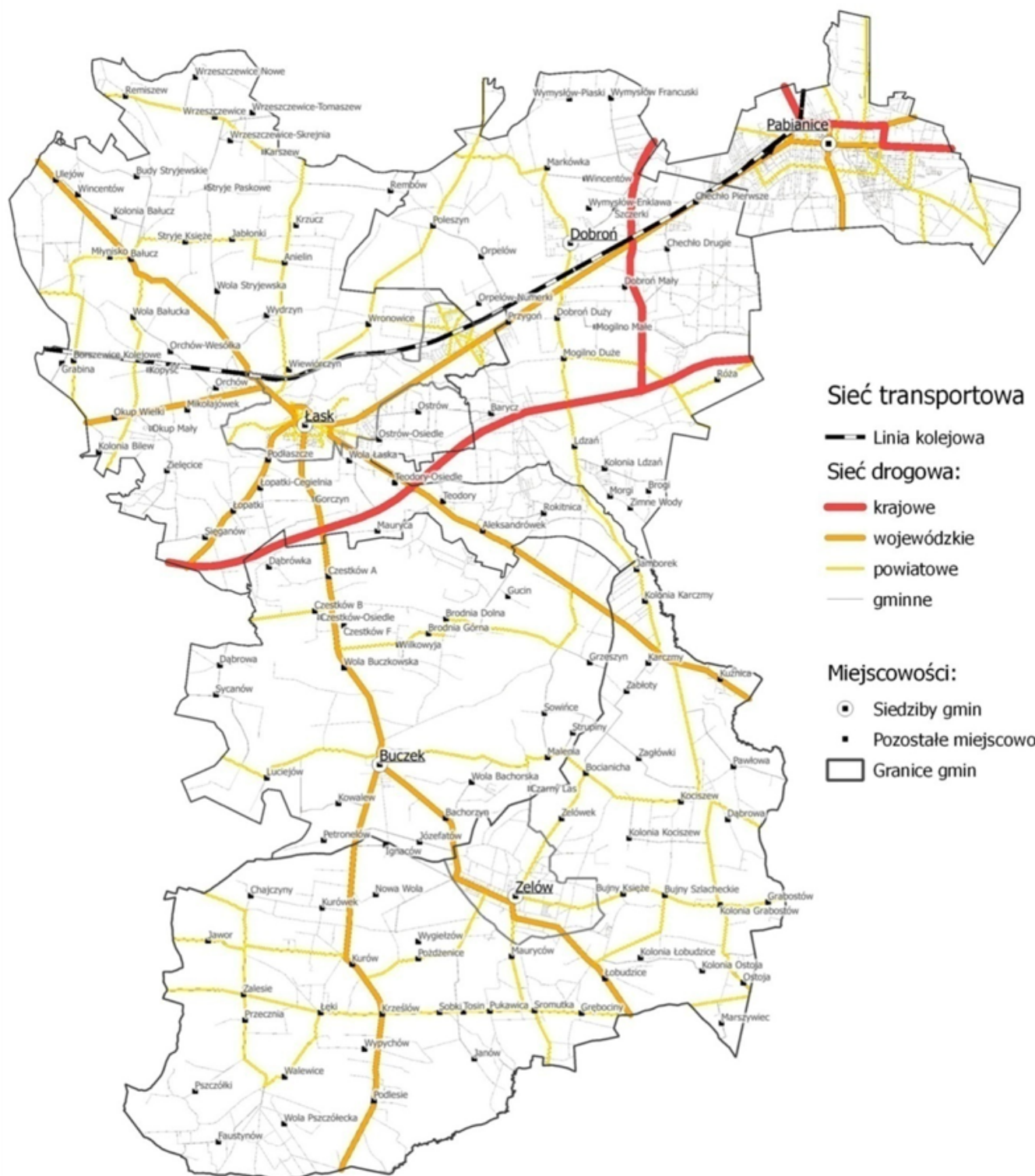

Sieć drogowa w gminie Dobroń. Źródło: mapa.targeo.pl

Przez gminę Dobroń przebiegają m.in. odcinki następujących dróg¹:

- odcinek drogi ekspresowej S8 z węzłem drogowym Róża;
- odcinek drogi ekspresowej S14 z węzłem drogowym Dobroń;
- odcinek drogi krajowej 14
- drogi powiatowe 4912E i 3310E;
- drogi gminne.

¹ Numeracja i nazewnictwo dróg podlega ostatnimi laty zmianom

Sieć transportowa w okolicach Dobronia

(źródło: Projekt planu zrównoważonego transportu zbiorowego)

Różne formy ochrony przyrody mają na celu eksponowanie wyjątkowych cech Gminy Dobroń, a zwłaszcza ochronę unikatowego krajobrazu. Lesistość gminy ocenia się na 41,4 % powierzchni. Część Gminy Dobroń położona jest na terenie Obszaru Chronionego Środkowej Grabi. Zespół „Mogilno” stanowi ochronę wydm z pokrywającym ją drzewostanem sosnowym pełniącym funkcje lasu ochronnego. Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Dobroń” zawiera śródlęśny krajobraz wydm i torfowisk.

Do najważniejszych form ochrony przyrody należy w gminie Dobroń zaliczyć: pomniki przyrody w liczbie 10. Pomniki zostały utworzone Rozporządzeniem Wojewody Sieradzkiego z dnia 3 lutego 1998 r. w sprawie uznania za pomnik przyrody (Dz.U.W.S. Nr 3, poz. 9, z dnia 19 lutego 1998 r.). Największą liczbę pomników przyrody stanowią pojedyncze

drzewa, w tym dęby, graby, lipy, klon. wiąz. Wyjątkowe jest bagno śródleśne w leśnictwie Terenin.

Na terenie Gminy Dobroń znajduje się część Obszaru Chronionego Krajobrazu „Środkowej Grabi” i jej dopływów.

Drugi chroniony teren to Obszar NATURA 2000 Grabia PLH 100021, obejmujący środkowy i dolny bieg tej rzeki wraz z systemem łąkowym i leśnym typowym dla Polski środkowej.

Chronione są także wydmy i torfowiska na terenie leśnictwa Mogilno.

Oprócz tego chronione są 3 parki podworskie.

W związku z powyższym na obszarze gminy istnieją szlaki turystyczne, mające m.in. funkcjonować w zakresie edukacji historycznej, krajobrazowej i ekologicznej:

- pieszy i rowerowy Szlak Dobroń-Talar, ok. 6 km
- pieszy i rowerowy Szlak Pabianice-Chechło, ok. 7 km
- kajakowy „Nad Grabią” z początkiem w Talarze
- Szlak im. Św. M.M. Kolbego
- Łódzki Szlak Konny (odcinek)

Szlaki turystyczne w okolicach Dobronia

(źródło: www.turystykawgminie.pl)

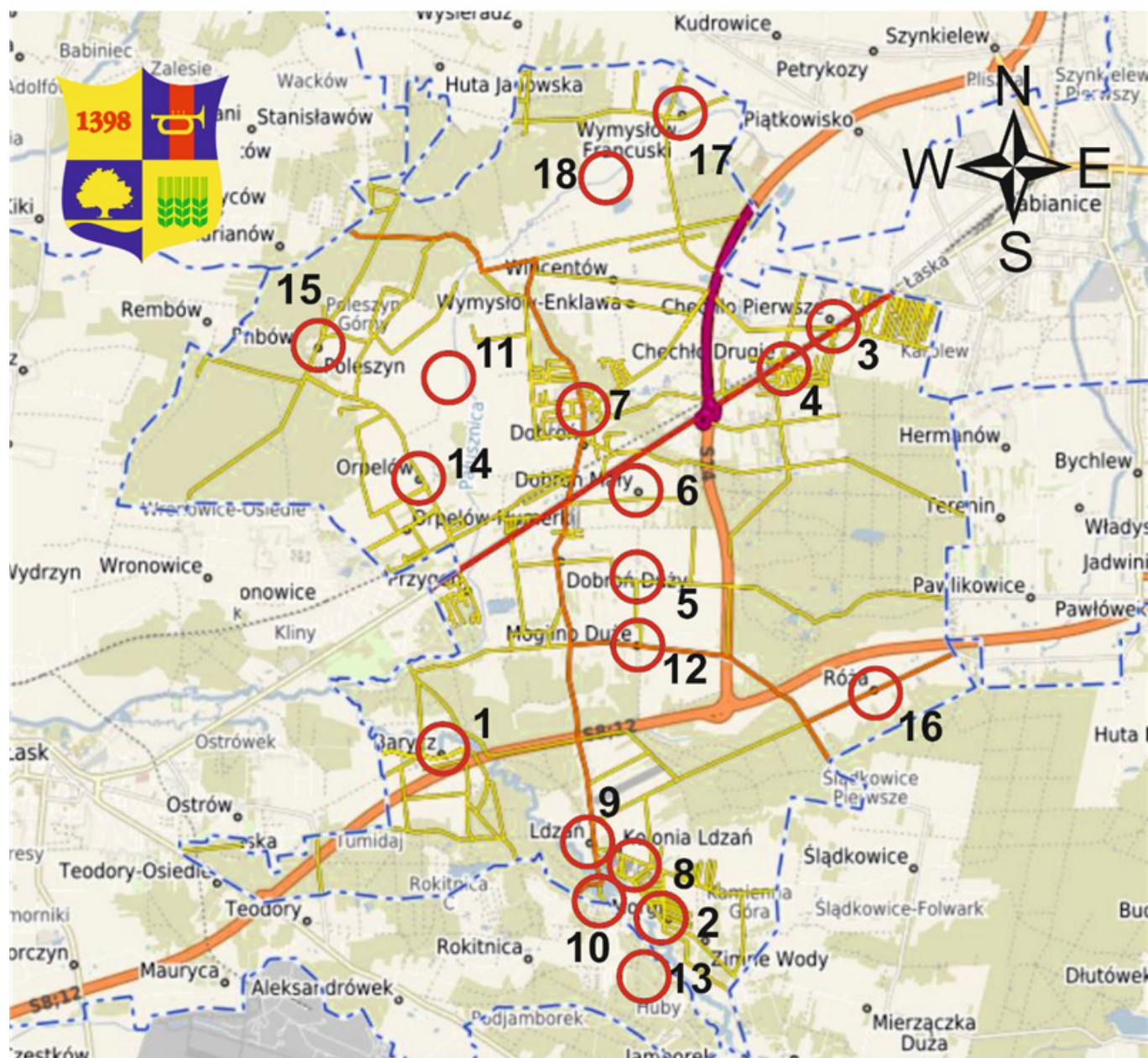
5.2.4. Zabytki na terenie gminy Dobroń

Do składników wchodzących w zasób dziedzictwa kulturowego należą następujące elementy i formy przestrzenne:

- pojedyncze i zespołowe dzieła architektury i budownictwa;
- zabytkowe założenia zieleni;
- zabytki archeologiczne (stanowiska archeologiczne).

Krajobraz kulturowy, jego ochrona, kształtowanie i opieka nad jego elementami realizowana w różnych formach, powinien uwzględniać i spełniać oczekiwania społeczne, funkcje gospodarcze regionu i zasadę zrównoważonego rozwoju. Wymieniona problematyka powinna być brana pod uwagę przy konstruowaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Zabytki na terenie gminy Dobroń

opracowanie własne

LEGENDA:

1. Barycz - krzyż przydrożny, zagroda młynarska, zabudowania chłopskie
2. Brogi - zabudowania chłopskie
3. Chechło I - krzyż przydrożny, zabudowania chłopskie
4. Chechło II - cmentarz ewangelicki, budynek szkoły, dom nr 11, dom kolejowy, krzyż przydrożny
5. Dobroń Duży - zabudowania chłopskie,
6. Dobroń Mały - budynek stacji kolejowej, domy w zespole stacji, dom dróżnika, dom PKP, domy mieszkalny, kapliczka
7. Dobroń Poduchowny - cmentarz parafialny, kościół p.w. św. Wojciecha, dzwonnica przy kościele, plebania, dom parafialny, park,
8. Kolonia Ldzań - domy chłopskie
9. Ldzań - domy chłopskie,
10. Ldzań Talar - zespół młyna
11. Markówka - dom chłopski
12. Mogilno Duże - domy chłopskie
13. Morgi - dom chłopski, obora w zagrodzie
14. Orpelów - krzyż przydrożny
15. Poleszyn - zespół dworsko-parkowy
16. Róża - krzyż przydrożny, dom chłopski
17. Wymysłów Francuski - kapliczka
18. Wymysłów Piaski - cmentarz ewangelicki, cmentarz wojenny

5.2.4.1. Zabytki nieruchomości

Gmina Dobroń nie jest szczególnie zasobna w zabytki. Mimo to można tu wymienić zabytki sakralne (kościół, kaplice), świeckie (dwory, domy chłopskie, mieszczańskie, przemysłowe) i założenia parkowe. Zabytki te zostały ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji. Oba wykazy są prowadzone na podstawie art. 22 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2018 r., poz. 2067). Prowadzony jest także rejestr zabytków, którego zasady prowadzenia określa rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków z 26 maja 2011 r. Ewidencja jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu danej gminy. Aktualne wykazy zabytków nieruchomych zamieszczono w rozdziale 5.3.

W Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami w Woj. Łódzkim na lata 2020-2023 zaproponowano ustanowienie parku kulturowego dla zespołu młynów nad Grabią, w tym dla młyna Talar.

W wykazie obiektów i obszarów reprezentatywnych z terenu Gminy Dobroń uwzględniono:

- Dobroń - kościół pw. Św. Wojciecha, drewniany, z 1763-1779 r.

Natomiast w dokumencie „Strategia Rozwoju Gminy Dobroń na lata 2015-2022” określono uwarunkowania konserwatorskie i obowiązek ochrony konserwatorskiej dla stref i obiektów wynikające z planów zagospodarowania przestrzennego.

Obiekty sakralne²:

- **Dobroń – kościół pw. św. Wojciecha, drewniany, 1763-1779**
- Dobroń – dzwonnica w zespole kościoła pw. św. Wojciecha
- Dobroń – plebania w zespole kościoła parafialnego
- Dobroń – dom parafialny w zespole kościoła parafialnego
- Barycz – krzyż przydrożny
- Chechło I – krzyż przydrożny
- Dobroń Mały – kapliczka
- Orpelów – krzyż przydrożny
- Róża – krzyż przydrożny
- Wymysłów Francuski - kapliczka

² W wykazie poniższym po weryfikacji wyłuszczone zostały obiekty znajdujące się rzeczywiście pod ochroną wg rejestru zabytków, oznaczono kursywą wg WEZ i podkreśleniem wg GEZ. Pełny wykaz zamieszczono

Dobroń kościół pw. św. Wojciecha
(fot. M. Urbański)

Zespoły dworsko-pałacowe

Dobroń – podworski budynek gospodarczy

- Dobroń Poduchowny – podworski budynek gospodarczy (dom nr 62)
- Dobroń Poduchowny – Park podworski z XVIII/XIX-XX w.
- Poleszyn – dwór
- Poleszyn – park podworski

Dobroń Poduchowny – park
(fot. M. Urbański)

Cmentarze

Dobroń Poduchowny – wejście na cmentarz parafialny
(fot. M. Urbański)

- Chechło II – cmentarz ewangelicki
- Dobroń Poduchowny – cmentarz parafialny katolicki
- Wymysłów Piaski – cmentarz ewangelicki

Wymysłów Francuski – cmentarz ewangelicki

(fot. M. Urbański)

Obiekty martyrologii

- Wymysłów Piaski – cmentarz wojenny

Wymysłów Francuski – cmentarz wojenny

(fot. M. Urbański)

Zabytki architektury

Na terenie gminy Dobroń nie występują poza zespołem sakralnym z Dobronia i zespołami podworskimi i młynem Talar znaczące zabytki architektury. Rejestrujemy tu liczną, popularną zabudowę wiejską, opisaną w zasobie Gminnej Ewidencji Zabytków.

Chechło I – ul. Długa 80

(fot. M. Urbański)

Zespoły i obiekty przemysłowe

- **Ldzań-Talar – zespół młyna wodnego z końca XIX w.**

Ldzań-Talar – młyn wodny

(fot. M. Urbański)

Pozostałe obiekty zabytkowe w liczbie 55 znajdują się na terenie całej gminy i są opisane w zaktualizowanej Gminnej Ewidencji Zabytków Nieruchomych³.

Na terenie Gminy Dobroń znajdują się 2 parki:

- Park podworski w Dobroniu Poduchownym (3 pomniki przyrody)
- Park podworski w Poleszynie

³ Archiwalne i aktualne karty katalogowe w zasobie WUOZ w Łodzi

Poleszyn – plan parku podworskiego

(źródło: opracowanie własne dla GEZ Gminy Dobroń)

5.2.4.2. Zabytki ruchome

Zabytki ruchome, których ewidencja jest prowadzona w formie kart adresowych gromadzonych w archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi są wpisane do rejestru zabytków lub do wojewódzkiej ewidencji zabytków ruchomych. Znajdują się one w obiektach sakralnych i muzealnych. Jedynie w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków znajdują się zabytki sepulkralne.

Do rejestru zabytków ruchomych, których aktualny wykaz jest do wglądu w archiwum WUOZ Łódź (skrótowy wykaz patrz niżej), wpisane są zabytki znajdujące się w: zespole kościoła pw. św. Wojciecha w Dobroniu i na cmentarzu parafialnym, w zespole młyna wodno-elektrycznego w Ldzaniu-Talarze, na cmentarzu wojennym w Dobroniu; rzeźba z kapliczki przydrożnej w Dobroniu oraz pojazdy zabytkowe znajdujące się na terenie gminy Dobroń, a stanowiące własność prywatną.

5.2.4.3. Zabytki archeologiczne

W dotychczasowych planach, jak np. w wyznaczono orientacyjne strefy ochrony archeologicznej „OW”.

Obecnie w wyniku analizy położenia i charakteru stanowisk archeologicznych na obszarze Gminy Dobroń wyznaczono 11 stref ochrony archeologicznej.

W 2021 r. na podstawie wykazów przekazanych na kartach, zgodnie z art. 7 nowelizacji ustawy o ochronie zabytków z 18 marca 2010 r., powstała Gminna Ewidencja Zabytków Archeologicznych, w której podano lokalizację i określono wszystkie wówczas znane stanowiska archeologiczne na obszarze gminy Dobroń. W dokumencie tym określono i naniesiono na mapy zaakceptowane przez WUOZ w Łodzi strefy ochrony archeologicznej. Stref tych wyznaczonych na podstawie szczegółowej analizy jest obecnie 11. W 2021 r. wykaz został zweryfikowany, a liczba łączna stanowisk sięgnęła 108. Aktualny wykaz podano w załączniku 1.

5.2.5. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na terenie gminy Dobroń nie ma muzeum ani kolekcji publicznych. Najbliższe muzeum regionalne znajduje się w Pabianicach, a drugie w Łasku. Zabytki etnograficzne, archeologiczne i inne zgromadzone w Muzeum Historii Łasku pochodzą częściowo z terenu gminy Dobroń. Podobną sytuację mamy w Muzeum Miasta Pabianic. Niewielka część kolekcji archeologicznej w Muzeum Parafialnym w kolegiacie łaskiej pochodzi z Grabi, a więc częściowo z terenu gminy Dobroń.

5.2.6. Dziedzictwo niematerialne

Jako „dziedzictwo niematerialne” rozumie się „(...) zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturową, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki”. Definicję tę sformułowano w Konwencji UNESCO i przyjęto na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w 2003 r.

UNESCO prowadzi Listę Dziedzictwa Niematerialnego, obejmującą zwyczaje z całego świata. Lista ta ma się przyczyniać do rozpowszechniania wiedzy na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego a także zwiększać świadomość jego wagi.

Dziedzictwo niematerialne, ciągle odtwarzane przez wspólnoty i grupy lokalne w relacji z ich środowiskiem społecznym, historią, w ścisłym powiązaniu ze środowiskiem przyrodniczym, jest przekazywane z pokolenia na pokolenie.

Wspomniana Konwencja wymienia następujące komponenty dziedzictwa niematerialnego:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język, jako narzędzie przekazu;
- spektakle i widowiska;
- zwyczaje, obyczaje i obrzędy świąteczne
- wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki;
- umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Na terenie Gminy Dobroń wymienione elementy dziedzictwa niematerialnego są kultywowane i wykorzystywane w pracy przez szereg instytucji, stowarzyszeń, grup i osób indywidualnych.

Ochronie dziedzictwa kulturowego, w tym niematerialnego służy działalność szeregu miejscowych organizacji.

Niezwykle ważną dla życia kulturalnego całej gminy jest Dobrońskie Centrum Kultury przekształcone z istniejącego od 1990 r. GOK-u, którego częścią jest Biblioteka Publiczna w Dobroniu.

Pracująca od 2004 r. w nowym budynku Zespołu Szkół im. Ks. Jana Długosza księżnica wypełnia zadania ustawowe w zakresie opracowania i przechowania książek, archiwaliów, czasopism, wykonuje zadania biblioteki gminnej, sprawuje nadzór i opiekę merytoryczną nad filią - biblioteką w Chechle, prowadzi różne formy pracy z czytelnikami. W Bibliotece w Dobroniu zgromadzono ponad 17 400 woluminów a w filii w Chechle prawie 6500, z których korzysta 727 osób wypożyczając dzięki katalogowi on-line (średnia dzienna liczba wypożyczeń 60). W bibliotekach prowadzi się kampanie społeczne, konkursy, zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci, lekcje biblioteczne, funkcjonuje Dyskusyjny Klub Książki dla dorosłych. Organizowane są także imprezy cykliczne związane z książką, np. „Tydzień Bibliotek”.

Dobrońskie Centrum Kultury zostało utworzone w 2004 r. jest wiodącą placówką w regionie. Jego trzonem jest Gminny Ośrodek Kultury w Dobroniu. Praca jest prowadzona w kilku zespołach wokalnych, tanecznych i Innych: Zespół wokalny „Volare”, taneczny „Fresh Move”, Zespół Pieśni i Tańca „Dobroń”, Zespół mażorettek „Szafirki”, Orkiestra Dęta (rok założenia 1902), Towarzystwo Śpiewacze „Lutnia” (rok założenia 1886), Koło plastyczne, „Cuda cudeńka-gminne robótkowo”, Grupa fotograficzna „Ldzań-Grabia”.

Przy Dobrońskim Centrum Kultury działa także Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Dobrońskiej oraz Koło Gminne Związku Kombatantów RP i BW.

Jako główne zadania Gminnego Ośrodka Kultury w Dobroniu można wymienić:

- koordynacja i organizacja działalności kulturalnej na terenie gminy, w tym promowanie edukacji kulturalnej i wychowanie przez sztukę,

- organizacja imprez okolicznościowych, koncertów, spotkań, np. Dni Dobronia, czy części festiwali „Kolory Polski”,
- organizacja konkursów dla mieszkańców o różnej tematyce, wycieczek, prelekcji,
- tworzenie warunków rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania wiedzą i sztuką,
- tworzenie warunków do rozwoju folkloru, a także rękodzieła ludowego i artystycznego,

Ochotnicze Straże Pożarne – wszystkie jej oddziały są silnymi ośrodkami kulturalnymi na wsiach, a ich najważniejszym sposobem działania w obszarze kultury jest organizacja konkursów, festynów.

Elementem kultywowania historii i dziedzictwa niematerialnego jest pamięć o znanych i wybitnych ludziach pochodzących z regionu lub z nim związanych. Do takich osób możemy m.in. zaliczyć:

- Jan Długosz – kanclerz biskupa Zbigniewa Oleśnickiego, kronikarz, historyk
- Jerzy Dobrzański – kanonik krakowski i administrator dóbr pabianickich
- Jan Łaski Starszy – katolicki prymas Polski
- Stanisław Jan markiz de Boufflers – dzierżawca Wymysłowa, pisarz, członek Akademii Francuskiej
- Maksymilianna de Saint Paul – właścicielka dóbr dobrońskich
- Maksymilian Baruch – historyk i prawnik
- Władysław Kucharski – właściciel dóbr dobrońskich
- Wojciech Kabza – inicjator powstania chóru „Lutnia”, orkiestry dętej i OSP
- Teresa Wojtaszek-Kubiak – wybitna solistka Opery Łódzkiej

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Przepisy prawne regulujące normy postępowania z zabytkowymi obiektami, zespołami obiektów i założeniami urbanistycznymi wpisanymi do rejestru i ewidencji zabytków, są opublikowane w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003, Nr 162 poz. 1568; ostatnia nowelizacja Dz. U. 2022, poz. 840, 2023, poz. 951). Przepisy te, obowiązujące niezależnie od lokalizacji obiektu zabytkowego, określają rodzaj i zakres postępowania i wykonywania wszelkich prac związanych z zabytkami, zmiany ich funkcji i charakteru, a które wymagają zezwoleń i decyzji urzędów konserwatorskich.

W rozporządzeniu z dnia 2 sierpnia 2018 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 1609) Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego określał zasady prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, architektonicznych i archeologicznych oraz innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Minister określał także wymagania wobec osób prowadzących prace przy obiektach zabytkowych, określa tryb i sposób wydawania pozwoleń, ponadto wymagania, jakie powinien spełniać wniosek i pozwolenie na prowadzenie wspomnianych już prac.

W szczególności ww. rozporządzenie precyzuje:

- kwalifikacje, jakie powinny posiadać osoby uprawnione do prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, badań konserwatorskich, badań architektonicznych;
- dodatkowe wymagania, jakie powinny spełniać osoby kierujące robotami budowlanymi;
- sposób potwierdzenia posiadanych kwalifikacji i dodatkowych wymagań;
- standardy prowadzenia dokumentacji prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytku ruchomym wpisanym do rejestru zabytków oraz dokumentowania prac archeologicznych.

5.3.1. Zabytki nieruchome w rejestrze zabytków

Do rejestru zabytków wpisu dokonuje właściwy terytorialnie wojewódzki konserwator zabytków zgodnie z art. 9 i art. 10 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W rejestrze zabytków nie umieszcza się zabytków wpisanych do inwentarzy muzealnych lub wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego. Kwestie związane z ochroną zbiorów muzealnych reguluje ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 1997 r., nr 5, poz. 24; Dz. U. z 2012 r., poz. 987).

Na terenie gminy Dobroń zabytki nieruchome tworzą niejednokrotnie skupiska, z których to skupisk pojedyncze elementy są wpisane do rejestru.

Gmina Dobroń

Lista zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków woj. łódzkiego (stan na 30. 10. 2022 r., źródło: WUOZ w Łodzi)

L.p.	Miejscowość	Zabytek	Nr rejestru
1.	Dobroń	Kościół pw. św. Wojciecha	33
2.	Dobroń	Dzwonnica w zespole kościoła	57
3.	Ldzań-Talar	Zespół młyna wodnego:	411/A
4.	Ldzań-Talar	Młyn wodny	"
5.	Ldzań-Talar	Turbinownia	"
6.	Ldzań-Talar	„Młynek”	"
7.	Ldzań-Talar	Turbinownia „młynka”	"
8.	Ldzań-Talar	Śluza na rzece Grabi	"

5.3.2. Zabytki nieruchome w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków

Na terenie Gminy Dobroń zlokalizowano następujące zabytki ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków, zgodnie z wytycznymi ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, art. 21.

Gmina Dobroń

Lista obiektów i zabytków nieruchomych wpisanych do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków (stan na 30. 09. 2022 r., źródło: WUOZ w Łodzi)

L.p.	Miejscowość	Zabytek	Nr rejestru
1.	Barycz	Dom – zagroda nr 10	
2.	Barycz	Młyn – zagroda nr 1 młynarska	
3.	Barycz	Dom – zagroda nr 1 młynarska	
4.	Barycz	Obora – zagroda nr 1 młynarska	
5.	Brogi	Dom – zagroda nr 1	
6.	Brogi	Obora – zagroda nr 1	
7.	Brogi	Stodoła – zagroda nr 1	
8.	Brogi	Dom nr 3	
9.	Brogi	Dom nr 4	
10.	Czechło I	Dom ul. Długa 12	
11.	Czechło I	Dom ul. Długa 40	
12.	Czechło I	Dom ul. Długa 80	
13.	Czechło II	Szkoła Podstawowa ul. Lipowa 2	
14.	Czechło II	Dom ul. Lipowa 11	
15.	Czechło II	Dom ul. Lipowa 13	
16.	Dobroń Poduchowny	Kościół parafialny pw. św. Wojciecha	A/234
17.	Dobroń Poduchowny	Dzwonnica w zespole kościoła parafialnego	A/235
18.	Dobroń	Plebania w zespole kościoła parafialnego	
19.	Dobroń	Dom parafialny w zespole kościoła parafialnego	
20.	Dobroń	Dom nr 1 kolejarski w zespole dworca kolejowego	
21.	Dobroń	Dom nr 3 kolejarski w zespole dworca kolejowego	
22.	Dobroń	Dom nr 5 kolejarski w zespole dworca kolejowego	
23.	Dobroń	Budynek gospodarczy ul. Sienkiewicz 62	
24.	Dobroń	Budynek stacji w zespole dworca kolejowego	
25.	Dobroń	Dom ul. Zakrzewki 3	
26.	Dobroń Stary	Dom ul. Sienkiewicza 15	
27.	Dobroń Stary	Dom ul. Sienkiewicza 17	
28.	Dobroń Stary	Dom ul. Sienkiewicza 27	
29.	Dobroń Duży	Dom nr 44	
30.	Dobroń Duży	Dom nr 52	
31.	Dobroń Duży	Dom nr 59	
32.	Dobroń Mały	Dom nr 1	
33.	Dobroń Mały	Dom ul. Wrocławska 16	

34.	Kolonia Ldzań	Dom nr 7	
35.	Ldzań	Dom nr 7	
36.	Ldzań	Dom nr 11	
37.	Ldzań	Dom nr 12	
38.	Ldzań	Dom nr 15	
39.	Ldzań	Dom nr 20	
40.	Ldzań	Obora w zagrodzie nr 20	
41.	Ldzań	Dom nr 21	
42.	Ldzań	Dom nr 24	
43.	Ldzań	Dom nr 41	
44.	Ldzań	Dom nr 47	
45.	Ldzań	Dom nr 48	
46.	Ldzań	Dawna karczma i zajazd	
47.	Ldzań-Talar	Budynek młyna w zespole młyna wodno-elekt.	A/411
48.	Ldzań-Talar	Śluza wodna w zespole młyna wodno-elekt.	A/411
49.	Ldzań-Talar	Młynek w zespole młyna wodno-elekt.	A/411
50.	Ldzań-Talar	Turbina wodna dawnej kaszarni w zespole młyna wodno-elekt.	A/411
51.	Ldzań-Talar	Turbina wodna w zespole młyna wodno-elekt.	A/411
52.	Markówka	Dom nr 38	
53.	Mogilno Duże	Dom nr 13	
54.	Mogilno Duże	Dom nr 14 – dawna szkoła	
55.	Mogilno Duże	Dom nr 33	
56.	Morgi	Obora w zagrodzie nr 4	
57.	Morgi	Dom nr 4	
58.	Poleszyn	Dwór w zespole dworsko-parkowym	
59.	Poleszyn	Park w zespole dworsko-parkowym	
60.	Róża	Dom nr 42	
61.	Wymysłów Francuski	Cegielnia	
62.	Wymysłów Francuski	Cmentarz z I wojny światowej	
63.	Wymysłów Piaski	Cmentarz ewangelicko-augsburski	

5.3.3. Zabytki nieruchomości w Gminnej Ewidencji Zabytków

Gminna Ewidencja Zabytków oparta o art. 5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003, Nr 162 poz. 1568; ostatnia nowelizacja Dz. U. 2022, poz. 840, 2023, poz. 951) zawiera zabytki nieruchomości wpisane do rejestru, zabytki nieruchomości wpisane do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków oraz wg przepisów inne zabytki nieruchomości wyznaczone do ochrony i opieki przez burmistrza (prezydenta miasta, wójta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna Ewidencja Zabytków, która zgodnie z art. 21 Ustawy o ochronie zabytków stanowi podstawę sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami, jest prowadzona, jak wspomniano, w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości. Karta adresowa zawiera w szczególności wskazanie rodzaju zabytku, jego nazwę i miejsce położenia z podaniem miejscowości, nazwy ulicy i numeru posesji oraz nazwy gminy, powiatu i województwa.

Głównym celem prowadzenia ewidencji zabytków jest zebranie i opracowanie najistotniejszych informacji o obiektach zabytkowych, niezbędnych do prowadzenia planowej polityki konserwatorskiej w zakresie:

- wpisów do rejestru zabytków;
- współpracy konserwatora przy opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- prac remontowo-budowlanych;
- dofinansowania prac konserwatorskich;
- przygotowywaniu szczegółowej dokumentacji obiektów dziedzictwa kulturowego.

GMINA DOBRÓŃ Wykaz obiektów w zasobie gminnej ewidencji zabytków (w tym wpisane do rejestru zabytków). Stan na Listopad 2020 r., źródło WUOZ Łódź							
Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Nr działki	Forma ochrony	Fotografia	Uwagi
1.	Barycz	Dobroń	Krzyż przydrożny	Dz. nr 289 Obręb Barycz 0003	Mpzp Uchwała Nr IX/46/11		WEZ
2.	Barycz	Dobroń	Dom 1Aw zagrodzie młynarskiej	Dz. nr 317 Obręb Barycz 0001	Mpzp Uchwała Nr IX/46/11		WEZ
3.	Barycz	Dobroń	Obora w zagrodzie młynarskiej	Dz. nr 322 Obręb Barycz 0001	Mpzp Uchwała Nr IX/46/11		WEZ
4.	Barycz	Dobroń	Dom nr 9	Dz. nr 309 Obręb Barycz 0001	Mpzp Uchwała Nr IX/46/11		
5.	Barycz	Dobroń	Dom nr 10	Dz. nr 308 Obręb Barycz 0001	Mpzp Uchwała Nr IX/46/11		WEZ
6.	Brogi	Dobroń	Dom w zagrodzie nr 1a	Dz. nr 220/4 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		WEZ
7.	Brogi	Dobroń	Obora w zagrodzie nr 1a	Dz. nr 220/4 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		WEZ
8.	Brogi	Dobroń	Dom nr 3	Dz. nr 222/1 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		WEZ
9.	Brogi	Dobroń	Dom nr 4	Dz. nr 224 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		WEZ
10.	Brogi	Dobroń	Dom nr 7	Dz. nr 227/2 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		Nie jest w wez

11.	Czechło I Ul. Długa	Dobroń	Krzyż przydrożny	Dz. nr 147/2, Obręb Czechło I 0002	Mpzp Uchwała Nr XVII/131/ 2016		
12.	Czechło I Ul. Długa	Dobroń	Dom nr 12	Dz. nr 42/4 Obręb Czechło I 0002	Mpzp Uchwała Nr XVIII/151/0 8		WEZ
13.	Czechło I Ul. Długa	Dobroń	Dom nr 40	Dz. nr 27, Obręb Czechło I 0002	Mpzp Uchwała Nr XVIII/151/0 8		WEZ
14.	Czechło I Ul. Długa	Dobroń	Dom nr 80	Dz. nr 2/2 Obręb Czechło I 0002	Mpzp Uchwała Nr XVIII/151/0 8		Zgoda WKZ na rozbiórkę w 2017 r.
15.	Czechło II Ul. Zwycięstwa	Dobroń	Cmentarz ewangelicki	Dz. nr 157 Obręb Czechło II 0003	Mpzp Uchwała Nr XVIII/151/0 8		WEZ
16.	Czechło II ul. Lipowa 2	Dobroń	Budynek Szkoły	Dz. nr 156 Obręb Czechło II 0003	Mpzp Uchwała Nr XVIII/151/0 8		WEZ
17.	Czechło II ul. Lipowa	Dobroń	Dom nr 11 (d.14)	Dz. nr 172 Obręb Czechło II 0003	Mpzp Uchwała Nr XVIII/151/0 8		WEZ
18.	Czechło II ul. Lipowa	Dobroń	Dom kolejowy nr 13 (d.16)	Dz. nr 72 Obręb Czechło II 0003	Mpzp Uchwała Nr XVIII/151/0 8		WEZ
19.	Czechło II ul. Lipowa	Dobroń	Krzyż przydrożny	Dz. nr 62 Obręb Czechło II 0003	Mpzp Uchwała Nr XVIII/151/0 8		
20.	Dobroń Duży	Dobroń	Dom nr 39	Dz. nr 41/5, Obręb Dobroń Duży 0004	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		
21.	Dobroń Duży	Dobroń	Dom nr 44	Dz. nr 34, Obręb Dobroń Duży 0004	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		WEZ

22.	Dobroń Duży	Dobroń	Dom nr 52	Dz. nr 25/1, Obręb Dobroń Duży 0004	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		WEŻ
23.	Dobroń Duży	Dobroń	Dom nr 59	Dz. nr 19/2, Obręb Dobroń Duży 0004	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		WEŻ
24.	Dobroń Mały Ul. Kolejowa/Toro wa	Dobroń	Budynek stacji kolejowej	Dz. nr 120/9 Obręb Dobroń Mały 0005	Brak mpzp		WEŻ
25.	Dobroń Mały Ul. Kolejowa	Dobroń	Dom w zespole stacji kolejowej nr 1	Dz. nr 120/4 Obręb Dobroń Mały 0005	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		WEŻ
26.	Dobroń Mały Ul. Kolejowa	Dobroń	Dom w zespole stacji kolejowej nr 3	Dz. nr 120/4 Obręb Dobroń Mały 0005	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		WEŻ
27.	Dobroń Mały Ul. Kolejowa	Dobroń	Dom w zespole stacji kolejowej nr 5	Dz. nr 120/4 Obręb Dobroń Mały 0005	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		WEŻ
28.	Dobroń Mały Ul. Kolejowa	Dobroń	Dom drożnika w zespole stacji kolejowej nr 1A	Dz. nr 120/2 Obręb Dobroń Mały 0005	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		WEŻ
29.	Dobroń Mały Ul. Torowa	Dobroń	DOM PKP nr 7	Dz. nr 159/1 Obręb Dobroń Mały 0005	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005	Dom przy ul. Torowe j za stacją PKP	WEŻ
30.	Dobroń Mały Ul. Sienkiewicza	Dobroń	Dom nr 13	Dz. nr 11/1 11/1Obręb Dobroń Mały 0005	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215		

					/2005		
31.	Dobroń Mały Ul. Sienkiewicza	Dobroń	Dom nr 15	Dz. nr 10/1 Obręb Dobroń Mały 0005	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		
32.	Dobroń Mały Ul. Sienkiewicza	Dobroń	Dom nr 22	Dz. nr 81 Obręb Dobroń Mały 0005	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		Sprawdzić adres
33.	Dobroń Mały Ul. Sienkiewicza	Dobroń	Dom nr 27	Dz. nr 4/1 Obręb Dobroń Mały 0005	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		WEZ
34.	Dobroń Mały Ul. Sienkiewicza	Dobroń	Kapliczka	Dz. nr 4/1 Obręb Dobroń Mały 0005	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		WEZ
35.	Dobroń Mały	Dobroń	Dom 1-2A w zespole stacji kolejowej	Dz. nr 266; 267/12;268 Obręb 0005	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		WEZ
36.	Dobroń Mały Ul. Wrocławska	Dobroń	Dom nr 16	Dz. nr, 215, Obręb 0005	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		WEZ
37.	Dobroń Poduchowny ul. Leśna	Dobroń	Cmentarz parafialny	Dz. nr 495 Obręb Dobroń Poduchowny 0006	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		WEZ
38.	Dobroń Poduchowny Ul. Sienkiewicza	Dobroń	Kościół p.w. św. Wojciecha w zespole kościola parafialnego	Dz. nr 643 Obręb Dobroń Poduchowny 0006	Rejestr zabytków nr A/234, dec. KL.IV- 680/124/67 z 20.07.1967 r.		

39.	Dobroń Poduchowny Ul. Sienkiewicza	Dobroń	Dzwonnica w zespole kościola parafialnego	Dz. nr 643 Obręb Dobroń Poduchowny 0006	Rejestr zabytków nr A/235, dec. KL.IV- 680/125/67 z 20.07.1967 r.		
40.	Dobroń Poduchowny Ul. Sienkiewicza 41	Dobroń	Plebania w zespole kościola parafialnego	Dz. nr 549 Obręb Dobroń Poduchowny 0006	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		
41.	Dobroń Poduchowny Ul. Sienkiewicza	Dobroń	Dom Parafialny w zespole kościola parafialnego	Dz. nr 645 Obręb Dobroń Poduchowny 0006	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		
42.	Dobroń Poduchowny Ul. Sienkiewicza	Dobroń	Park	Dz. nr 640/2;663 Obręb Dobroń Poduchowny 0006	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		
43.	Dobroń Poduchowny ul. Sienkiewicza	Dobroń	Dom nr 62	Dz. nr 639/16 Obręb Dobroń Poduchowny 0006	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		WEŻ
44.	Dobroń Poduchowny Ul. Zakrzewki 3	Dobroń	Dom nr 3	Dz. nr 439/4 Obręb Dobroń Poduchowny 0006	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		WEŻ
45.	Dobroń Poduchowny Ul. Zakrzewki	Dobroń	Dom nr 25	Dz. nr 423/1 Obręb Dobroń Poduchowny 0006	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		
46.	Kolonia Ldzań	Dobroń	Dom nr 7	Dz. nr 833 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		WEŻ
47.	Kolonia Ldzań	Dobroń	Dom nr 17	Dz. nr 811/11 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		

48.	Ldzań		Dom nr 4	Dz. nr 766 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		
49.	Ldzań		Dom nr 5	Dz. nr 765 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		
50.	Ldzań		Dom nr 7	Dz. nr 762 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		WEŻ
51.	Ldzań		Dom nr 11	Dz. nr 757 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		WEŻ
52.	Ldzań		Dom nr 12	Dz. nr 756 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		WEŻ
53.	Ldzań		Dom nr 15	Dz. nr 753 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		WEZ
54.	Ldzań	Dobroń	Dom w zagrodzie nr 20	Dz. nr 845 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		WEZ
55.	Ldzań	Dobroń	Dom nr 21	Dz. nr 846 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		WEZ
56.	Ldzań	Dobroń	Dom nr 24	Dz. nr 849/1 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		WEZ
57.	Ldzań	Dobroń	Dom nr 47	Dz. nr 909/2 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		WEZ
58.	Ldzań	Dobroń	Dom nr 48	Dz. nr 870/2 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		WEZ

59.	Ldzań Talar	Dobroń	Młyn wodno- elektryczny w zespole młyna	Dz. nr 687/1; 773/1 Obręb Ldzań 0007	Wpisany do rejestr zabytków pod nr A/41, dec. PSOZ.5146/ 8/96 z dnia 22.01.1996 r.		
60.	Ldzań Talar	Dobroń	Turbina wodna w zespole młyna	Dz. nr 687/1; 773/1 Obręb Ldzań 0007	Wpisany do rejestr zabytków pod nr A/41, dec. PSOZ.5146/ 8/96 z dnia 22.01.1996 r.		
61.	Ldzań Talar	Dobroń	Śluza wodna w zespole młyna	Dz. nr 687/1; 773/1 Obręb Ldzań 0007	Wpisany do rejestr zabytków pod nr A/41, dec. PSOZ.5146/ 8/96 z dnia 22.01.1996 r.		
62.	Ldzań Talar	Dobroń	Młynek w zespole młyna	Dz. nr 687/1; 773/1 Obręb Ldzań 0007	Wpisany do rejestr zabytków pod nr A/41, dec. PSOZ.5146/ 8/96 z dnia 22.01.1996 r.		
63.	Ldzań Talar	Dobroń	Turbina wodna d. koszami (młynek) w zespole młyna	Dz. nr 687/1; 773/1 Obręb Ldzań 0007	Wpisany do rejestr zabytków pod nr A/41, dec. PSOZ.5146/ 8/96 z dnia 22.01.1996 r.		
64.	Markówka	Dobroń	Dom nr 38	Dz. nr 104/4 Obręb Markówka 0008	Brak mpzp		WEZ
65.	Mogilno Duże	Dobroń	Dom nr 13	Dz. nr 258 Obręb Mogilno Duże 0009	Brak mpzp		WEZ
66.	Mogilno Duże	Dobroń	Dom nr 14 (d. Szkola)	Dz. nr 260/5 Obręb Mogilno Duże 0009	Brak mpzp		WEZ

67.	Mogilno Duże	Dobroń	Dom nr 33	Dz. nr 296 Obręb Mogilno Duże 0009	Brak mpzp		WEZ
68.	Morgi	Dobroń	Dom w zagrodzie nr 4	Dz. nr 351/1 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		WEZ
69.	Morgi	Dobroń	Obora w zagrodzie nr 4	Dz. nr 351/1 Obręb Ldzań 0007	Brak mpzp		WEZ
70.	Orpelów Ul. Wiejska	Dobroń	Krzyż przydrożny	Dz. nr Obręb Orpelów 0011	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXVI/217/0 9		Bie jest w WEZ
71.	Poleszyn	Dobroń	Dwór w zespole dworsko- parkowym (35)	Dz. nr 160 Obręb Poleszyn 0012	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXVI/217/0 9		WEZ
72.	Poleszyn	Dobroń	Park w zespole dworsko- parkowym	Dz. nr 160 Obręb Poleszyn 0012	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXVI/217/0 9		WEZ
73.	Róża	Dobroń	Dom w zagrodzie nr 42	Dz. nr 20/3 Obręb Róża 0013	Brak mpzp		WEZ
74.	Róża	Dobroń	Krzyż przydrożny na wysokości posesji nr 30	Dz. nr 1/3 Obręb Róża 0013	Brak mpzp		Nie jest w WEZ
75.	Wymysłów Francuski	Dobroń	Kapliczka	Dz. nr 43/2 Obręb Wymysłów Francuski 0015	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXVIII/3 15/210		
76.	Wymysłów Piaski	Dobroń	Cmentarz wojenny	Dz. nr 41 Obręb Wymysłów Piaski 0016	Brak mpzp		WEZ

77.	Wymysłów Piaski	Dobroń	Cmentarz ewangelicki	Dz. nr 41 Obręb 0016	Brak mpzp		WEZ
-----	--------------------	--------	-------------------------	----------------------------	-----------	---	-----

Nie udało się dołączyć obrazu. Shape width cannot be greater than 1584 points.

Nazwa parametru: value

Nie udało się dołączyć obrazu. Shape width cannot be greater than 1584 points.

Nazwa parametru: value

5.3.4. Obiekty proponowane do wpisania i do wykreślenia z Gminnej Ewidencji Zabytków

Podczas prac nad Gminną Ewidencją Zabytków Nieruchomych na terenie Gminy Dobroń wytypowano nst. nowe zabytki do umieszczenia w Ewidencji⁴.

GMINA DOBROŃ Wykaz nowowpisanych obiektów w zasobie gminnej ewidencji zabytków Stan na listopad 2020 r., źródło WUOZ Łódź							
Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Nr działki	Forma ochrony	Fotografia	Uwagi
1.	Barycz	Dobroń	Krzyż przydrożny	Dz. nr 289 Obręb Barycz 0003	Mpzp Uchwała Nr IX/46/11		WEZ
2.	Czechło I Ul. Długa	Dobroń	Krzyż przydrożny	Dz. nr 147/2, Obręb Czechło I 0002	Mpzp Uchwała Nr XVII/131/ 2016		
3.	Czechło II ul. Lipowa	Dobroń	Krzyż przydrożny	Dz. nr 62 Obręb Czechło II 0003	Mpzp Uchwała Nr XVIII/151/0 8		
4.	Dobroń Mały Ul. Sienkiewicza	Dobroń	Kapliczka	Dz. nr 4/1 Obręb Dobroń Mały 0005	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXIII/215 /2005		WEZ
5.	Orpelów Ul. Wiejska	Dobroń	Krzyż przydrożny	Dz. nr Obręb Orpelów 0011	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXVI/217/0		Bie jest w WEZ

⁴ Trzeba zaznaczyć, że wg definicji stosowanej w Wydziale Zabytków Ruchomych i Rejestru Zabytków, kapliczki, krzyże przydrożne i pomniki nagrobne są zaliczane do kategorii zabytków ruchomych zgodnie z interpretacją Ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie i opiece nad zabytkami

					9		
6.	Róża	Dobroń	Krzyż przydrożny na wysokości posesji nr 30	Dz. nr 1/3 Obręb Róża 0013	Brak mpzp		Nie jest w WEZ
7.	Wymysłów Francuski	Dobroń	Kapliczka	Dz. nr 43/2 Obręb Wymysłów Francuski 0015	mpzp Uchwała Rady Gminy Dobroń nr XXXVIII/3 15/210		

Natomiast szereg budynków można skreślić ze względu na zły stan techniczny.

(źródło: UG Dobroń i WUOZ Łódź)

L.p.	Nr karty	Miejscowość	Obiekt	Podstawa wykreślenia – weryfikacja w terenie 2006 r.	Podstawa wykreślenia – aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków weryfikacja w terenie 2009 r.	Uzgodnienie, opinie itp. o wykreśleniu od Konserwatora Zabytków w Łodzi
1.	47/1820	Barycz	Dom z oborą nr 9		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
2.	44/1820	Barycz	Obora zagroda nr 10		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
3.		Barycz	Dom nr 22	przebudowany		
4.	50/1820	Barycz	Dom nr 24		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
	53/1820	Brogi	Stodoła zagroda nr 1		Zły stan techniczny	Ujęty w studium
5.	55/1820	Brogi	Dom nr 4		Zły stan techniczny	Ujęty w studium
6.	56/1820	Brogi	Dom nr 5		Brak wartości kulturalnej	Brak uwag o wykreśleniu
7.	58/1820	Brogi	Obora zagroda nr 6		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
8.	60/1820	Brogi	Obora zagroda nr 7		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
9.	65/1820	Brogi	Stodoła zagroda nr 12		Brak wartości kulturalnej	Brak uwag o wykreśleniu
10.	222/1820	Dobroń Duży	Dom nr 13		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
11.	223/1820	Dobroń Duży	Dom nr 30		Brak wartości kulturalnej	Ujęty w studium
12.	225/1820	Dobroń Duży	Dom nr 41		Brak wartości kulturalnej	Brak uwag o wykreśleniu
13.	227/1820	Dobroń Duży	Dom nr 46		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu

14.	228/1820	Dobroń Duży	Dom nr 47		Brak wartości kulturalnej	Brak uwag o wykreśleniu
15.	229/1820	Dobroń Duży	Dom nr 51		Brak wartości kulturalnej	Brak uwag o wykreśleniu
16.	231/1820	Dobroń Duży	Dom nr 57		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
17.	232/1820	Dobroń Duży	Dom nr 59		Brak wartości kulturalnej	Ujęty w studium
18.	234/1820	Dobroń Duży	Dom nr 69		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
19.	166/1820	Dobroń	Dom Szkolna 1		Brak wartości kulturalnej	Brak uwag o wykreśleniu
20.	155/1820	Dobroń Stary	Dom nr 17		Brak wartości kulturalnej	Ujęty w studium
21.	196/1820	Dobroń Zakrzewki	Dom nr 3		Zły stan techniczny	Ujęty w studium
22.	85/1820	Kolonia Ldzań	Dom nr 11		Zły stan techniczny ruina	Brak uwag o wykreśleniu
23.	86/1820	Kolonia Ldzań	Stodoła zagroda nr 11		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
24.	91/1820	Kolonia Ldzań	Stodoła zagroda nr 13		Brak wartości kulturalnej	Brak uwag o wykreśleniu
25.	89/1820	Kolonia Ldzań	Dom nr 13		Brak wartości kulturalnej	Brak uwag o wykreśleniu
26.	97/1820	Kolonia Ldzań	Dom nr 14		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
27.		Kolonia Ldzań	Dom – zagroda nr 15	przebudowany		
28.		Kolonia Ldzań	Szopa – zagroda nr 15	przebudowany		
29.		Kolonia Ldzań	Stodoła – zagroda nr 15	przebudowany		
30.	98/1820	Kolonia Ldzań	Dom nr 17		Brak wartości kulturalnej	Brak uwag o wykreśleniu
31.	12/1820	Ldzań	Dom nr 6		Zawalił się	Brak uwag o wykreśleniu
32.	21/1820	Ldzań	Dom nr 7		Zły stan techniczny	Ujęty w studium
33.	22/1820	Ldzań	Dom nr 8		Brak wartości kulturalnej	Brak uwag o wykreśleniu
34.		Ldzań	Obora – zagroda nr 6	ruina		
35.	26/1820	Ldzań	Dom nr 17		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
36.	27/1820	Ldzań	Dom nr 18		Brak wartości kulturalnej	Brak uwag o wykreśleniu
37.	18/1820	Ldzań	Dom nr 31		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
38.	34/1820	Ldzań	Stodoła zagroda nr 43		Brak wartości kulturalnej	Brak uwag o wykreśleniu
39.	35/1820	Ldzań	Dom nr 44		Nie istnieje	Brak uwag o wykreśleniu
40.	36/1820	Ldzań	Dom nr 47		Zły stan techniczny	Ujęty w studium
41.	111/1820	Markówka	Dom nr 38		Brak wartości kulturalnej	Ujęty w studium
42.	112/1820	Markówka	Dom nr 44		Brak wartości kulturalnej	Brak uwag o wykreśleniu
43.	174/1820	Mogilno Duże	Dom nr 44		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
44.	117/1820	Mogilno Duże	Dom nr 48		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
45.		Mogilno Małe	Dom nr 38	Ruina		
46.		Mogilno Małe	Dom nr 45	Ruina		
47.	122/1820	Morgi	Obora zagroda nr 4		Zły stan techniczny ruina	Ujęty w studium
48.	121/1820	Morgi	Dom nr 4		Brak wartości kulturalnej	Ujęty w studium
49.	134/1820	Orpelów	Dom nr 49		Brak wartości kulturalnej	Brak uwag o wykreśleniu
50.		Poleszyn	Obora – zagroda nr 30	przebudowana		
51.	142/1820	Róża	Dom nr 6		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
52.	144/1820	Róża	Stodoła zagroda nr 26		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu

53.	146/1820	Róża	Stodoła zagroda nr 42		Zły stan techniczny ruina	Brak uwag o wykreśleniu
54.	147/1820	Róża	Dom nr 43		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
55.		Róża	Dom nr 46	Ruina		
56.	150/1820	Róża	Stodoła zagroda nr 50		Brak wartości kulturalnej	Brak uwag o wykreśleniu
57.	151/1820	Róża	Dom nr 55		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
58.	182/1820	Wincentów	Dom nr 11		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
59.	183/1820	Wincentów	Obora zagroda nr 11		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu
60.	185/1820	Wincentów	Dom nr 16		Brak wartości kulturalnej	Brak uwag o wykreśleniu
61.	187/1820	Wincentów	Dom nr 26		Zły stan techniczny ruina	Brak uwag o wykreśleniu
62.	204/1820	Zimne Wody	Dom nr 6		Zły stan techniczny	Brak uwag o wykreśleniu

Ponadto w Urzędzie Gminy Dobroń znajduje się do wglądu Wykaz zabytków skreślonych już z ewidencji.

Jak widać powyżej, opracowując niniejszy program, zwrócono uwagę na szereg obiektów, które utraciły walor zabytkowy. Pewne obiekty także nie powinny się na liście znaleźć.

5.4. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Właściciel lub posiadacz zabytku ruchomego zobowiązany jest między innymi do: – zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie, – zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, – udaremniania niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, – przeciwdziałania kradzieży, zaginięcia lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę. – kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, – uwzględnienia zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Większość zabytków ruchomych stanowi wyposażenie kościołów. Najcenniejsze są wpisane do rejestru zabytków ruchomych. Ze względów bezpieczeństwa ich listy nie są upubliczniane. Ich stan zachowania jest z reguły bardzo dobry – poddawane są bieżącym konserwacjom. Najcenniejsze są oczywiście najstarsze dzieła sztuki – obrazy, rzeźby, czy wystrój kościołów. Do zabytków ruchomych należą również (jeśli są zachowane) epitafia i płyty osadzone na murach kościoła oraz polichromie. Na terenie gminy Dobroń mamy również zespół wyposażenia młyna Ldzań-Talar.

Do zabytków ruchomych należą również krzyże i kapliczki przydrożne. Na terenie gminy Dobroń, podobnie jak na terenie całej Polski, zwyczaj stawiania kapliczek, figur i krzyży sięga czasów odległych na tyle, że stały się one jednym z najbardziej charakterystycznych elementów pejzażu kraju. Stawiane przy drogach, zwłaszcza na ich skrzyżowaniach, pełniły funkcje punktów orientacyjnych, stawiano je na miejscach wypadków śmiertelnych i zbrodni. W czasach epidemii, lokalizowane na rogatkach miejscowości, miały chronić mieszkańców przed nieszczęściem. W XIX w., po uwłaszczeniu chłopów, stawiano je szczególnie chętnie na skrajach pól, a po Powstaniu Styczniowym 1863-1864 r. – na miejscach pochówku powstańców lub dla upamiętnienia bitew i potyczek. Wykaz proponowanych do ochrony zabytków w tej kategorii zamieszczono wyżej, natomiast poniżej zamieszczono skrócony wykaz już wpisanych zabytków.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Dobroń znajdują się w ⁵:

1. Kościoły parafialne pw. św. Wojciecha w Dobroniu – 28 sztuk obiektów wpisanych do rejestru zabytków ruchomych decyzją z dn. 06.11.1971 r. pod nr rejestru B/183/1-28 oraz 27 sztuk obiektów figurujących w ewidencji zabytków ruchomych województwa łódzkiego (właściciel Parafia Rzym.-Kat. pw. św. Wojciecha w Dobroniu);

2. Rzeźba z kapliczki przydrożnej w Dobroniu – 1 obiekt wpisany do rejestru zabytków ruchomych decyzją z dn. 6.11.1971 r. pod nr rejestru B/183/29.

Jak wynika z wojewódzkiej ewidencji zabytków, na terenie gminy Dobroń znajdują się również obiekty figurujące indywidualnie w ewidencji:

1. Mogiła zbiorowa żołnierzy Wojska Polskiego w Dobroniu;
2. Kapliczki w gminie Dobroń – 7 sztuk;
3. Cmentarz Rzymsko-Katolicki w Dobroniu – 15 nagrobków;
4. Wyposażenie młyna w Ldzaniu-Talarze – obiekty stanowiące zabytki techniki, które są własnością prywatną;
5. Pojazdy zabytkowe znajdujące się na terenie gminy Dobroń, a stanowiące własność prywatną.

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy Dobroń⁶:

W tej kategorii obiektów zabytkowych wyróżniają się przede wszystkim obiekty architektury sakralnej oraz zespoły dworsko-pałacowe. Spośród nich na czoło wysuwają się nst. zabytki o ponadregionalnym znaczeniu:

1. Dobroń Poduchowny. Zespół kościoła pw. św. Wojciecha

⁵ Źródło: Archiwum Wydziału Zabytków Ruchomych i Rejestru Zabytków Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi (stan na 18.11 2022 r.)

⁶ Sposób ochrony ujęty w tabelach i wykazach zamieszczonych powyżej

Dobroń – kościół parafialny pw. św. Wojciecha

(fot. M. Urbański)

- kościół sfinansowany przez kapitułę krakowską po 1763 r. według planu kanonika Sebastiana Sierakowskiego. Prace zakończono w 1779 r. Orientowany jednonawowy korpus został wybudowany z drewna i ma konstrukcję zrębową na planie krzyża łacińskiego z trójbocznym prezbiterium; od wschodu kwadratowa w planie zakrystia, od zachodu kruchta; dach dwuspadowy z przyczółkami, sygnaturka nad nawą. Pokrycie z gontu, a ściany szalowane.

Dobroń – wnętrze kościoła parafialnego pw. św. Wojciecha

(źródło: wikipedia.pl, hasło *Kościół św. Wojciecha w Dobroniu*, fot. J. Bogdan)

W wyposażeniu na uwagę zasługują: trzy ołtarze – główny, wczesnobarokowy z rzeźbami świętych biskupów Wojciecha i Stanisława oraz wizerunkiem Boga Ojca; dwa rokokowe ołtarze boczne i także chrzcielnica; ambona z poł. XVII w.; żyrandole i złożona puszka z 1736 r.

Dobroń – dzwonnica w zespole kościoła parafialnego

(fot. M. Urbański)

- dzwonnica z końca XVIII w. postawiona w konstrukcji słupowej i oszalowana, dach gontowy czterospadowy wsparty na arkadkach, w wyposażeniu trzy dzwony;
- wyróżniającymi się zabytkami w Dobrońcu są: plebania murowana z 1912 r. oraz dom parafialny także z 1912 r.

Dobroń – plebania w zespole kościoła parafialnego

(fot. M. Urbański)

3. Dobroń. Cmentarz parafialny z XVIII/XIX w. z zachowanymi pochówkami z 2. poł. XIX w.

Dobroń cmentarz parafialny w zespole kościoła parafialnego

(fot. M. Urbański)

4. Dobroń. Zespół parkowo-podworski

Dobroń - budynek w zespole dworsko parkowym

(fot. M. Urbański)

- dwór – zachowany budynek podworski z pocz. XX w. pełnił zapewne funkcje mieszkalno-gospodarcze; korpus ceglany, częściowo od wschodu otynkowany, dach czterospadowy, pokryty dachówka ceramiczną; wyraźnie widoczny podział funkcjonalny zaznaczony zróżnicowaniem otworów okiennych i wejściowych; budynek prawdopodobnie stoi w miejscu dawniejszej zabudowy (drewnianej?) dworskiej
- park jako ogród dworski został założony na przełomie XVIII i XIX w. i był wzorowany na europejskich ogrodach romantycznych; powierzchnia założenia sięgała 3,4 ha, od strony południowej i wschodniej graniczy z zespołem kościoła parafialnego, czytelny układ alejek; w parku zachował się cenny starodrzew: m.in. aleja jesionów, dęby i lipy, mamy trzy pomniki przyrody: dąb szypułkowy, grab zwyczajny i grupa lip drobnolistnych.

Dobroń – park podworski

(źródło: M. Urbański, *GEZ Nieruchomych*)

5. Poleszyn. Zespół dworsko-parkowy

Poleszyn – dwór

(fot. M. Urbański)

- dwór (określany czasem jako willa) powstał ok. 1880 r. jako letnia rezydencja Karola Endera i jego syna Teodora – dwu pabianickich fabrykantów; budynek jest drewniany, założony na planie prostokąta z gankiem i werandą i dwuspadowym dachem; ściany szalowane
- park dworski jest śladem otoczenia dawnej willi i posiada luźny, zróżnicowany drzewostan; przed dworem został zachowany podjazd a od strony ogrodowej znajduje się duża niezadrzewiona łąka.

6. Ldzań-Talar. Zespół młyna

- wpisany do rejestru zespół jest drugim najważniejszym zabytkiem, tym razem przemysłowym, w gminie Dobroń; mamy tu: młyn, kaszarnię - „młynek”, służę i turbiny.

Ldzań-Talar – młyn wodny

(fot. M. Urbański)

- zespole młyna możemy wyróżnić: drewniany, dwupiętrowy budynek młyna, którego początki datuje się na XIX w.; zwarta, prostopadłościenna konstrukcja na podmurówce ma dach dwuspadowy, okap dachu został wsparty na kroksztynach a krawędź stanowi ozdobna listwa, także listwa zdobi wsparty na kolumnienkach daszek pulpitowy nad wejściem;

Ldzań-Talar – śluza w zespole młyna
(fot. M. Urbański)

- śluza powstała równocześnie z zespołem młyna jako urządzenie hydrotechniczne regulujące poziom wody na kanale z komorą wodną;
- turbina młyna – po tym, jak Francuz Benoît Fourneyron w XIX w. skonstruował turbinę wodną, zastąpiła one wodne koło młyńskie – w Polsce od 1828 r.; podłączony generator przekazuje prąd na silnik klatkowy, który napędza mechanizm młyna;

Ldzań-Talar – turbina wodna
(fot. M. Urbański)

- turbina wodna dawnej kaszarni;

Ldzań-Talar – turbina wodna dawnej kaszarni

(fot. M. Urbański)

- kaszarnia (młynek) w zespole młyna z pocz. XX w. – drewniany, mały budynek obecnie na betonowym, prostokątnym fundamencie, ściany w konstrukcji mieszanej sumikowo-łątkowej i szkieletowej z dwoma wejściami, dach pulpitowy,

Ldzań-Talar – kaszarnia (młynek)

(fot. M. Urbański)

Zabytki sakralne zachowane na obszarze Gminy Dobroń, a zwłaszcza kościół p.w. św. Wojciecha, świadczą o bogatej i długiej historii tego regionu, sięgającej daleko w głąb średniowiecza. Zabytki świeckie, na czele z dworem w Dobroniu i willą w Poleszynie, które są unikatowymi na obszarze gminy przykładami budownictwa dworskiego, poprzez nowożytny układy osadnicze, w których wyróżniają się nowożytny zagrody wiejskie – domostwa i budynki gospodarcze oraz kompleks młyński w Talarze, a także zabytki sepulkralne, stanowią drugą część obrazu materialnego dziedzictwa kulturalnego opisywanych okolic. Wszystko to jest głęboko osadzone w najdawniejszej historii, której widomymi śladami są bardzo liczne i ciekawe stanowiska archeologiczne, grupujące się zwłaszcza w dolinie rzeki Grabi.

Mimo uwzględnienia w Gminnej Ewidencji Zabytków wielu obiektów nie wpisanych do rejestru zabytków lub do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków, w wielu wsiach i w samym Łasku można jeszcze znaleźć obiekty, mające wartość historyczno-kulturową. Wydaje się, że można tu zaliczyć niektóre domy mieszkalne i obiekty budownictwa technicznego oraz zagrodowego z początków XX w., którym grozi zniszczenie lub rozbiórka. Jako przykład można podać budynki zespołu stacji kolejowej czy jeszcze niektóre wille w Kolumnie.

Wydaje się też, że trzeba rozważyć możliwość założenia osobnego Gminnego Spisu Zabytków Ruchomych przeznaczonej do użytku wewnętrznego w gminie, powiązanego oczywiście z rejestrem, WEZ i GEZ. Wszystkie wymienione wyżej kategorie zabytków, uzupełniając się nawzajem, oceniane w całości, tworzą niepowtarzalny obraz historii regionu.

6. Analiza szans i zagrożeń

W wyniku analizy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego i uwarunkowań jego ochrony na obszarze gminy Dobroń, rozpoznano jego mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia wynikające z oddziaływania czynników zewnętrznych.

MOCNE STRONY

- wysoki poziom świadomości historycznej i wagi dziedzictwa kulturowego lokalnych władz samorządowych;
- zaangażowanie wielu podmiotów w proces ochrony, opieki i rewitalizacji zabytków w gminie (UG Dobroń, parafie Rzymsko-Katolickie, właściciele prywatni) ;
- ciekawy i dobrze zachowane obiekty architektury sakralnej wraz z wyposażeniem;
- zachowane nowożytnie założenia dworsko-parkowe i folwarczne;
- historyczne cmentarze i miejsca pamięci;
- znaczna liczba stanowisk archeologicznych;
- zachowane układy ruralistyczne Dobronia, Ldzania i innych wsi;
- zachowany kompleks młyna w Ldzaniu-Talarze;
- działalność Dobrońskiego Centrum Kultury i współpracujących z nią organizacji, w tym działalność Biblioteki Publicznej i jej filii;
- bogate dziedzictwo niematerialne;
- długa i bogata historia regionu;
- oferta turystyczna, m.in. liczne szlaki turystyczne w regionie;
- opracowane dokumenty programowe, uwzględniające ochronę i opiekę nad zabytkami, a zwłaszcza: „Strategia Rozwoju Gminy Dobroń na lata 2015-2022”, „Raport o stanie Gminy Dobroń za 2020 rok”; „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego” a także „Strategia Rozwoju Powiatu Pabianickiego 2030” – wdrażane stopniowo w życie;
- dobry poziom infrastruktury technicznej, w tym dobra sieć połączeń komunikacyjnych.

SŁABE STRONY

- niewielka liczba, zły stan zachowania i małe znaczenie artystyczno-historyczne wielu obiektów zabytkowych, zwłaszcza budynków i zagród chłopskich oraz założeń dworskich i parków;
- zróżnicowany stan prawny zasobów zabytkowych na terenie gminy;
- niekompletny stan opracowania Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego;
- niezadowalający rozwój funkcji turystycznych w regionie;
- słabo rozpowszechnione wśród ludności lokalnej i szerzej w Polsce centralnej przekonanie o atrakcyjności walorów krajobrazu kulturowego gminy
- niski budżet gminy.

SZANSE

- dalszy wzrost wśród lokalnej ludności świadomości tożsamości kulturowej regionu;
- wzrost atrakcyjności turystycznej województwa i regionu zwłaszcza w rejonie szeroko rozumianej doliny Grabi;
- ochrona najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych regionu;
- zachowanie i ochrona niematerialnych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu kulturowego regionu;
- rewaloryzacja kolejnych obiektów i kompleksów zabytkowych, a tym samym poprawa atrakcyjności regionu w aspekcie wewnętrznym i zewnętrznym;
- poprawa stanu dostępności zabytków ruchomych poprzez powołanie izby regionalnej np. przy Dobrońskim Centrum Kultury;
- upowszechnienie wiedzy i poprawa dostępności do zabytków w obiektach sakralnych;
- działania rewitalizacyjne prowadzone przez instytucje państwowe, samorządowe, organizacje społeczne i osoby prywatne odpowiedzialnych za ochronę, opiekę i inwestycje w zasoby dziedzictwa kulturowego;
- umiejętne wykorzystanie funduszy strukturalnych z Unii Europejskiej.

ZAGROŻENIA

- postępujący proces niszczenia substancji zabytkowej w tym z powodu zaniedbywania remontów;
- niszczenie części stanowisk archeologicznych m.in. przez inwestycje budowlane, wykorzystywanie ciężkiego sprzętu do uprawy ziemi, działalność „eksploratorów”;
- nieskuteczne egzekwowanie prawa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- niezadowalający poziom świadomości wagi dziedzictwa kulturowego wśród lokalnej ludności, a zwłaszcza zabytków archeologicznych;
- trudności w pozyskiwaniu finansowych środków zewnętrznych, m.in. na ochronę i rewaloryzację substancji zabytkowej i na działania w zakresie infrastrukturalnym;
- duży ruch pojazdów i zanieczyszczenie powietrza;
- ogólnie niedostosowany do potrzeb współczesności stan infrastruktury technicznej w gminie.

7. Założenia programowe

Podstawowym założeniem jest skoordynowanie gminnych planów z założeniami innych dokumentów strategicznych w zakresie opieki nad zabytkami.

7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami

Dla podjęcia i przeprowadzenia długotrwałych, wieloaspektowych i intensywnych działań, mających na celu poprawę stanu zachowania i zagospodarowania obiektów zabytkowych na obszarze gminy, przeprowadzono analizę i określono priorytety realizacji Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Dobroń.

PRIORYTET I

Rewitalizacja i ochrona kompleksów zabytkowych gminy Dobroń.

PRIORYTET II

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

PRIORYTET III

Wspieranie badań i dokumentowanie zasobów dziedzictwa kulturowego. Promowanie zasobów dziedzictwa kulturowego i edukacja społeczna dla podnoszenia poziomu konkurencyjności gminy i budowaniu tożsamości regionalnej.

7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki

Ważnym zadaniem, niekiedy niezauważanym przez czynniki zobowiązane do opieki i ochrony zabytków, jest opracowanie planu zabezpieczenia zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Obowiązki w tym zakresie określił ogólnie Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego w art. 88 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r. Programy takie są skorelowane i powiązane z lokalnymi ogólnymi planami w tym zakresie, sporządzanymi przez jednostki samorządu terytorialnego.

Opierając się na wyszczególnionych priorytetach programu zakładających m.in. konieczność otoczenia szczególną dbałością obiektów i obszarów zabytkowych, których użytkowanie i wykorzystanie może odbywać się wyłącznie w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości, a wszelkie działania muszą opierać się o zalecenia konserwatorskie, wytyczono kierunki działań kompatybilnych m.in. z założeniami „Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022”, „Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023”, „Strategii Rozwoju Powiatu Pabianickiego 2030”, „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Dobroń na lata 2015-2022”, „Raportu o stanie Gminy Dobroń za 2020 rok”, a na ich podstawie określono zadania do realizacji.

PRIORYTET I		
Rewitalizacja i ochrona kompleksów zabytkowych oraz układów ruralistycznych wsi na terenie gminy Dobroń		
Kierunki działań	Zadania	Jednostka realizująca/ koordynująca

Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Podejmowanie działań w zakresie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy. Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy W uzasadnionych przypadkach zmiana sposobu użytkowania lub adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowych do nowych funkcji	Gm. Dobroń, Właściele obiektów zabytkowych, WKZ ⁷
	Stała pielęgnacja zespołów zabytkowej zieleni (będących własnością gminy) np. parki, cmentarze, itp. W uzasadnionych przypadkach podejmowanie działań zmierzających do uregulowania stanu prawnego obszarów i obiektów ważnych z punktu widzenia ochrony dziedzictwa kulturowego.	Gm. Dobroń, Właściele obiektów zabytkowych, WKZ
	Pozyskiwanie środków finansowych zewnętrznych na ochronę i rewaloryzację substancji zabytkowej Dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach niebędących własnością gminy w postaci stosownej uchwały dotyczącej dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy zabytkach ruchomych i nieruchomych	Gm. Dobroń, Właściele obiektów zabytkowych, WKZ
	Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych itp.) Opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach komunalnych	Gm. Dobroń, Właściele obiektów zabytkowych, WKZ
	Stała współpraca na poziomie planowanych inwestycji z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych prowadząca w konsekwencji do poprawy ich stanu zachowania i utrzymania w jak najlepszym stanie substancji zabytkowej	Gm. Dobroń, Właściele obiektów zabytkowych, WKZ
Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne	Określenie zasad udostępniania obiektów zabytkowych dla celów turystycznych w porozumieniu z ich właścicielami	Gm. Dobroń, Właściele obiektów zabytkowych, WKZ
	Opracowanie i wystawienie tablic informacyjnych nt. zabytków, jako materialnych śladów dziedzictwa kulturowego. Iluminacja najcenniejszych zabytków. Opracowanie projektu rewaloryzacji oraz realizacja (w nawiązaniu do historycznych) nawierzchni ulic i ciągów pieszych w obrębie zabytkowych obszarów	Gm. Dobroń, Starostwo Powiatowe, WKZ
	Prowadzenie, poszerzenie i uatrakcyjnienie odpowiedniego fragmentu strony internetowej poświęconego zabytkom zlokalizowanym na obszarze gminy (wzbogacenie jej szczegółowymi informacjami historycznymi, fotografiami, historycznymi widokami, planami itp.)	Gm. Dobroń, Starostwo Powiatowe, WKZ
Podejmowanie działań umożliwiających	Współpraca z urzędem pracy w zakresie delegowania pracowników dla prowadzenia prac związanych z	Gm. Dobroń, Powiatowy Urząd

tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami	ochroną i opieką nad zabytkami Szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną Wspieranie utrzymywania na rynku pracy zanikających rzemiosł i zawodów. Wspieranie rozwoju muzeów regionalnych, skansenów, izb pamięci itp. Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa drewnianego oferujących wypoczynek i rozrywkę (regionalne potrawy, zwyczaje itp.) oparte na miejscowych tradycjach	Pracy Starostwo Powiatowe
PRIORYTET II		
Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego		
Kierunki działań	Zadania	Jednostka realizująca/ koordynująca
Zintegrowana ochrona Dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	Uwzględnianie ochrony zabytków nieruchomych (obiektów architektonicznych, cmentarzy, parków, kapliczek, grobowców itp.) ujętych w gminnej ewidencji zabytków w opracowywanych dokumentach określających dotyczących prowadzonej przez gminę polityki przestrzennej, a zatem w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz we wszelkich dokumentach mających charakter prawa miejscowego, czyli w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu warunków zabudowy i decyzjach o lokalizacji inwestycji celu publicznego. Uwzględnianie ochrony stref występowania stanowisk archeologicznych (osady, cmentarzyska, grodziska, obszary z zachowanym układem urbanistycznym bądź ruralistycznym) ujętych w gminnej ewidencji zabytków w opracowywanych dokumentach określających prowadzoną przez gminę politykę przestrzennej, czyli w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz we wszelkich dokumentach mających charakter prawa miejscowego, czyli miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje o ustaleniu warunków zabudowy i decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego. Wprowadzanie w ww. dokumentach zapisów wymuszających respektowanie fakty, że prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych wymagają uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków, który określi warunki realizacji inwestycji.	Gmina Dobroń i Starostwo powiatowe, WKZ
	Uwzględnianie ochrony widokowo-krajobrazowej oraz panoram i przedpoli widokowych zabytkowych obszarów i obiektów w opracowywanych dokumentach określających dotyczących prowadzonej przez gminę polityki przestrzennej, czyli w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz we wszelkich dokumentach mających charakter prawa miejscowego, czyli miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje o ustaleniu warunków zabudowy i decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego Wdrażanie ustaleń i wytycznych zawartych we	Gmina Dobroń, WKZ

	wszelkich programach rewitalizacji, studiach historyczno-urbanistycznych, studiach widokowo-krajobrazowych, katalogach typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego przy opracowywaniu dokumentów dotyczących zagospodarowania przestrzennego gminy Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, głównie w zakresie obowiązującej linii i wysokości zabudowy, użytych materiałów, stosowanych form architektonicznych oraz charakteru i funkcji zabudowy Podejmowanie działań mających na celu usuwanie samowoli budowlanych w ramach istniejących uwarunkowań prawnych	
Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy	W uzasadnionych przypadkach wystąpienie do wojewódzkiego konserwatora zabytków z wnioskiem o wpisanie do rejestru zabytków cennych obszarów i obiektów zabytkowych (m.in. układów urbanistycznych i ruralistycznych) narażonych na uszkodzenie lub zniszczenie	
Ochrona układów ruralistycznych na obszarach wiejskich	Polepszenie ładu przestrzennego wsi oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa poprzez: ochronę historycznie ukształtowanych układów dróg oraz podziałów własnościowych i funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy; wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach centrów wsi oraz historycznych siedlisk w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu i gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy; wyznaczanie w planach miejscowych nowych terenów pod zabudowę na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk.	

PRIORYTET III

**Wspieranie badań i dokumentowania zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy Dobroń.
Promowanie zasobów dziedzictwa kulturowego i edukacja społeczna dla podnoszenia poziomu konkurencyjności gminy i budowaniu tożsamości regionalnej.**

Kierunki działań	Zadania	Jednostka realizująca/ koordynująca
Powszechny dostęp do informacji o Dziedzictwie kulturowym	Udostępnienie informacji o zabytkach gminy Dobroń w internecie i innych środkach przekazu	Gm. Dobroń
	Opracowanie i aktualnej mapy zabytków gminy Dobroń, jako graficznej formy promocji i materiału ułatwiającego dotarcie do wszystkich lokalnych elementów dziedzictwa kulturowego	Gm. Dobroń
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnych zasobach dziedzictwa kulturowego	Wydawanie i wspieranie publikacji specjalistycznych poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy Dobroń	Gm. Dobroń
	Promocja wiedzy o regionie, a zwłaszcza o dziedzictwie kulturowym i zabytkach podczas regionalnych i ponadregionalnych imprez kulturalno-oświatowych	Gm. Dobroń
	Organizowania i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych z zakresu kultury, ochrony i opieki nad zabytkami, w tym organizowanie konkursów na najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego.	Gm. Dobroń

	Wprowadzanie i upowszechnianie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć w szkołach na terenie gminy Łask.	Gm. Dobroń oraz szkoły
	Organizacja obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa.	Gm. Dobroń
Rozpoznanie obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych jako baza danych dla projektowanych i realizowanych projektów rewitalizacyjnych	Monitoring stanu zachowania i weryfikacja obiektów umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków z pomocą komputerowej bazy danych oraz aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków w powiązaniu z rejestrem zabytków i Wojewódzką Ewidencją Zabytków	Gm. Dobroń WKZ
	Wykonywanie prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, badania historyczno-architektoniczne, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego) Finansowanie wykonania inwentaryzacji architektoniczno-konserwatorskiej zagrożonych obiektów zabytkowych	Gm. Dobroń, WKZ
Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego jako element tworzenia produktów turystyki kulturowej	Wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej o zasobach dziedzictwa kulturowego gminy	Gm. Dobroń
	Opracowanie materiałów promocyjnych prezentujących zabytki zlokalizowane na terenie gminy	Gm. Dobroń
	Wydanie nowego przewodnika turystycznego, zawierającego opis istniejących i proponowanych szlaków turystycznych, bazy turystycznej, sieci gastronomiczno-hotelowej, atrakcji turystycznych itp.	Gm. Dobroń
Uwzględnienie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.	Bieżące podejmowanie przez wszystkich przewidzianych prawem działań w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w celu dostosowania prawa miejscowego do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Wypracowanie metod współpracy samorządu z administracyjnymi organami ochrony zabytków	Gm. Dobroń

W świetle przedstawionych wytycznych, wydaje się konieczne zarekomendowanie objęcia silniejszą opieką zespołu urządzeń na terenie młyna Talar w Łdzaniu, budynków po dworze w Dobroniu, relikwów obu parków i cmentarzy, zwłaszcza innowierczych. Nową i mało akceptowalną do tej pory kwestią jest zintensyfikowanie działań ochronnych przy młodszych zabytkach, zwłaszcza w obszarze budownictwa wiejskiego, pozostającego w rękach prywatnych, oczywiście w miarę możliwości.

⁷ WKZ – Wojewódzki Konserwator Zabytków

Niezwykle ważnym zadaniem, niekiedy niezauważanym przez czynniki zobowiązane do opieki i ochrony zabytków, jest opracowanie i aktualizacja planu zabezpieczenia zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Obowiązki w tym zakresie określił ogólnie MKiDN w art. 88 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r. Programy takie są w oczywisty sposób skorelowane i powiązane z lokalnymi ogólnymi planami w tym zakresie, sporządzanymi przez jednostki samorządu terytorialnego.

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zadania określone w „Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Dobroń na lata 2022-2027” winny być realizowane przy pomocy następujących instrumentów:

1. Prawnych, wynikających z obowiązujących przepisów prawnych:

- wpis do rejestru zabytków, - decyzje administracyjne z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków; - ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, - ustawa o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, - ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, - ustawa Prawo budowlane, - ustawa Prawo ochrony środowiska, - ustawa o ochronie przyrody, - ustawa o gospodarce nieruchomościami, - ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, - ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu
- realizowanych przez kompetentne organy wojewódzkie, a umożliwiających stanowanie form ochrony i powoływanie organu nadzoru i opieki nad zabytkami, a także umożliwiających bezpośrednią kontrolę nad wszelkimi pracami rewitalizacyjno-rewaloryzacyjnymi i zadaniami wynikającymi z decyzji administracyjno-prawnych we współpracy z Urzędem Gminy Dobroń, a także powoływanie przez kompetentne instytucje społecznych organów opieki nad zabytkami oraz społecznych opiekunów zabytków:

2. Finansowych:

- finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością społeczną, Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego - 70 - Poz. 4257 - udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na terenie gminy Dobroń, - zwolnienie od podatku od nieruchomości właścicieli obiektów zabytkowych włączonych do gminnej ewidencji zabytków, pod warunkiem utrzymywania ich w dobrym stanie, zgodnym z zaleceniami konserwatorskimi (na podstawie uchwały Rady Gminy), - korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, - współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publiczno-prywatnego”
- umożliwiających m.in. pozyskiwanie środków oraz finansowanie lub współfinansowanie przez gminę prac konserwatorskich, remontowych i rewitalizatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością prywatną, państwową, samorządową lub znajdująca się w trwałym zarządzie Gminy i Miasta Łask, czy też jego jednostek organizacyjnych, a także korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacji, subwencji, dofinansowań, nagród, czy też stosowanie zachęt finansowych dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych.

3. Koordynacji - polegającej na przestrzeganiu spójności programowania i realizacji projektów i programów stworzonych na różnych szczeblach, poczynając od ogólnokrajowego, zawierających w sobie elementy ochrony i opieki nad zabytkami, a szerzej dziedzictwa kulturowego i dotyczących Gminy Dobroń, realizowanej poprzez - realizacja projektów i programów gminy, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego miasta (np. strategia rozwoju miasta, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury miasta, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji), - współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, - współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

4. Społecznych - w których wiodącą rolę mają m.in. działania edukacyjne, promocyjne, współpraca z organizacjami społecznymi, działania we współpracy z Urzędami Pracy kreujące nowe miejsca pracy, mające związek z opieką i ochroną zabytków, w tym - prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego Gminy Dobroń), - edukacja kulturowa, - pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego, - współdziałanie z organizacjami społecznymi, - działanie Społecznych opiekunów zabytków.

5. Kontrolno-monitorujących - polegających m.in. na aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków i realizacji wynikających stąd obowiązków, monitorowaniu stanu zagospodarowania przestrzennego, stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, pracy społecznych opiekunów zabytków w porozumieniu ze służbami konserwatorskimi; sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania, prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Niniejszy „Program opieki nad zabytkami dla Gminy Dobroń na lata 2022 - 2027”, opracowany na okres czterech lat, zostanie przedstawiony Radzie Gminy Łask do przyjęcia uchwałą Rady, zgodnie z pkt. 3, art. 87 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r.

Uprzednio Program winien być zaopiniowany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Łodzi. Sprawozdanie z realizacji Programu sporządza Burmistrz Łasku i przedstawia Radzie Gminy i Miasta Łask co dwa lata.

Adresatem i głównym beneficjentem wyników realizacji założeń i zadań postawionych w niniejszym Programie jest społeczność lokalna. Oczywiście chodzi tu o wszystkich mieszkańców gminy, w tym również właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, dla których niezwykle istotne są wskazówki programowe, prawne i organizacyjne, służące w podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad nimi, a także upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Proces wdrażania programu można ocenić za pomocą danych z UG Dobroń, zawierających wskaźniki rezultatu. Poniższa tabela prezentuje przykładowe wskaźniki rezultatu, służące ocenie realizacji zapisów Programu.

L.p.	Wskaźnik
1.	Wielkość środków budżetowych przeznaczonych na zadania z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami
2.	Powierzchnia budynków lub obszarów poddanych rewitalizacji
3.	Liczba zrewitalizowanych zabytków nieruchomych
4.	Liczba lokalnych grup działania zajmujących się ochroną dziedzictwa kulturowego
5.	Liczba wydarzeń kulturalnych zorganizowanych przez lub przy współudziale Urzędu Gminy Dobroń
6.	Liczba tablic promujących zabytki jako materialny ślad dziedzictwa kulturowego.
7.	Liczba publikacji na temat dziedzictwa kulturowego na terenie Gminy Dobroń
8.	Liczba wniosków o wpisanie do rejestru zabytków, inicjowanych przez ich właścicieli, użytkowników lub podmioty prawne
9.	Liczba imprez związanych z dziedzictwem kulturowym
10.	Liczba materiałów reklamowych, folderów itp. promujących walory przyrodnicze i kulturowe Gminy Dobroń.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Źródła te możemy podzielić na diw główne grupy:

Grupa I: źródła krajowe

– dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, – dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków, – dotacje wojewódzkie, – dotacje gminne, – Fundusz Kościelny, – Fundusz Termomodernizacji i Remontów, – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW), – programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, – promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, – fundusze od fundacji, – Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków;

Grupa II: źródła zagraniczne

– np. źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych (polityka spójności 2021-2027),

– źródła z programu Polska Cyfrowa PO w ramach Funduszy Europejskich na

Rozwój Cyfrowy 2021-2027,

– źródła poza unijne – Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG III Edycja 2021-2027

Na temat zasad finansowania prac przy zabytkach wypowiada się Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2018 r., poz. 2067) w rozdziale 7: *Zasady finansowania opieki nad zabytkami*.

Główne regulacje określono w artykule 71:

pkt. 1. W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku.

pkt. 2. Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny, określony w ust. 1, posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.

W art. 72 podkreślono, że prace przy zabytkach będących w posiadaniu jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych, są finansowane ze środków przyznawanych odpowiednio przez dysponentów części budżetowych bądź jednostki samorządu terytorialnego, którym podlegają te jednostki.

Zgodnie z art. 73 cytowanej ustawy, właściciele lub posiadacze obiektów wpisanych do rejestru albo posiadający zabytek w trwałym zarządzie, mogą starać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku.

Dotacji z budżetu państwa może udzielić MKiDN oraz WKZ (art. 74 i art. 75). Dotacje na czynności wyszczególnione w art. 77 cytowanej ustawy, mogą być udzielone w wysokości do 50%, a w wyjątkowych wypadkach do 100% nakładów koniecznych (art. 78). Szczegółowe warunki, tryb udzielania dotacji określa MKiDN w drodze rozporządzeń.

Dotacje MKiDN

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może udzielić dotacji na dofinansowanie:

1. nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po roku złożenia wniosku;

2. nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji;

3. nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po roku złożenia tego wniosku.

Minister kultury udziela dotacji także na planowe prace archeologiczne towarzyszące pracom przy zabytku, jeżeli ich koszt przekracza 2% kosztów planowanych działań. Dotacja taka przysługuje także przy niespodziewanym odkryciu zabytku archeologicznego, po jego wpisaniu do rejestru i ewidencji WKZ. Zasady prawne określa art. 82a ustawy o ochronie zabytków z 2003 r. Ponadto minister w trybie art. 83a może udzielić dotacji celowej na zabezpieczenie i wyposażenie pomieszczeń służących do przechowywania zabytków z Listy Skarbów Dziedzictwa.

Dotacje Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Zgodnie z ustawą z 2003 r. oraz Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków ze środków finansowych budżetu państwa, w części, której dysponentem jest Wojewódzki Konserwator Zabytków, może być udzielona dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane, planowane do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym (art. 76, pkt. 1), bądź przed upływem 3 lat po ich wykonaniu (art. 76, pkt. 2) na wniosek właściciela, posiadacza zabytku wpisanego do rejestru zabytków, bądź osoby posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Wnioski o udzielenie dofinansowania zadań składa się w terminach: – do dnia 28 lutego – na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone w bieżącym roku, – do dnia 30 czerwca – na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

Dotacje wojewódzkie

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu

i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy tym zabytku.

Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawą o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506), dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielone przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała podjęta przez radę gminy.

Inne źródła dofinansowania prac przy zabytkach mogą być nst.:

Fundusz Kościelny

Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87, z późn. zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie. Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego – 75 – Poz. 4257 Kościelne osoby prawne mogą ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo. Szczegółowe informacje dotyczące zasad postępowania przy udzielaniu dotacji z Funduszu Kościelnego ogłasza Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, zwanego dalej „MSWiA”, oraz w BIP MSWiA.

Konkurs „Zabytek Zadbany”

„Zabytek Zadbany” jest corocznym ogólnopolskim konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. I Generalnego Konserwatora Zabytków Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Program Kultura – Interwencje

Organizatorem Programu Kultura – Interwencje jest Narodowe Centrum Kultury. Jest on realizowany zgodnie z założeniami Paktu dla Kultury. Celem strategicznym Programu jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym. O wsparcie w ramach programu Kultura – Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków

1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków jako państwowy fundusz celowy. To jest pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania wciąż działające mimo zastrzeżeń NIK. Fundusz początkowo zasilony zostanie z kar administracyjnych oraz nawiązek orzekanych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Nowelizacja zakłada wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych w miejsce grzywnien wyznaczanych wskutek postępowań w sprawach o wykroczenia. Grzywny, które były zasądzone przez sądy, były rażąco niskie. Zdarzało się, że opłacało się niszczyć zabytek, a grzywnę wpisać np. w koszty inwestycyjne. Kary administracyjne są nakładane przez wojewódzkich konserwatorów od 1 stycznia 2018 r. Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków pozwoli na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powódzie czy pożary. Dodatkowe pieniądze pozwolą na pilne ratowanie zabytków, czyli naprawę uszkodzonego dachu, rynien czy powybijanych okien. Środkami Funduszu dysponuje Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Program Dotacyjny „Niepodległa” 2022

Program dotacyjny „Niepodległa”, skierowany do organizacji pozarządowych i samorządowych instytucji kultury, ma wspierać organizatorów obchodów stulecia odzyskania niepodległości, którzy planują przygotowanie wydarzeń lokalnych i regionalnych. Budżet na dofinansowanie działań w ramach tego programu wynosi 3,5 miliona zł, a pojedynczy wniosek może uzyskać dotację od 8 do 150 tys. zł. Od organizatorów wymagane jest zapewnienie 15% udziału własnego. Rodzaje kwalifikujących się zadań: m.in. wytyczenie i oznakowanie szlaków tematycznych i historycznych, tworzenie archiwów historii mówionej i archiwów społecznych, projekty animacyjno-edukacyjne, oparte na interakcji i współdziałaniu, np.: warsztaty, gry terenowe, questy, wystawy wraz z katalogami i publikacje

Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)

W ramach NFOŚiGW realizowane są projekty termomodernizacji zabytkowych budynków. Remonty termomodernizacyjne przyczynią się do redukcji zużycia energii pierwotnej i końcowej oraz spowodują obniżenie kosztów zużycia energii elektrycznej i cieplnej. Dodatkowo prace remontowe będą miały również walor konserwatorski, gdyż zostaną przeprowadzone w obiektach zabytkowych, cennych dla kultury narodowej

Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi

„Przyrodnicze perły województwa łódzkiego – program rewaloryzacji zabytkowych parków” Program ukierunkowany jest na finansowe wsparcie działań podejmowanych w parkach usytuowanych na terenie województwa łódzkiego, objętych ochroną na podstawie Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zwanych dalej parkami lub obiektami, pod warunkiem, że są one ogólnodostępne, a wejście na ich teren jest nieodpłatne. Celem Programu jest zachowanie i ochrona dziedzictwa historyczno-przyrodniczo-kulturowego wyżej wymienionych obiektów poprzez ich rewaloryzację. Podjęte w ramach Programu działania mają jednocześnie służyć dostosowaniu chronionych parków do potrzeb społecznych i edukacyjnych oraz umożliwić społeczeństwu korzystanie z ich walorów przyrodniczych. Nabór wniosków odbywa się w terminach określonych w Regulaminach kolejnych edycji Konkursu, których ilość uzależniona jest od stopnia rozdysponowania środków przeznaczonych na realizację Programu.

Finansowanie z fundacji

Istnieje możliwość pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź – KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Ochrona Zabytków

Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

W ramach Programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania; 2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy

wpisów indywidualnych oraz obszarowych); 3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków); 4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych). Do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

Program „Infrastruktura kultury”

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

Program operacyjny „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”

Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury.

Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wkładu krajowego do wybranych projektów kulturalnych realizowanych ze środków europejskich.

Rodzaje kwalifikujących się zadań:

- ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego;
- budowa, rozbudowa i przebudowa infrastruktury kulturalnej oraz infrastruktury szkół i uczelni artystycznych;
- rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego w dziedzinie kultury;
- międzynarodowe przedsięwzięcia kulturalne;
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie poziomu wykształcenia społeczeństwa.

Projekty przewidziane do realizacji w ramach programu „Promesa MKiDN” muszą zachować niekomercyjny charakter.

Program operacyjny MKiDN „Dziedzictwo kulturowe – Ochrona zabytków archeologicznych”

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego w Polsce zgodnie z zasadami konserwatorskimi opartymi na zasadzie zrównoważonego rozwoju, poprzez wspieranie nst. działań:

1. ewidencjonowanie i dokumentowanie zabytków archeologicznych;
2. badanie zabytków archeologicznych z wykorzystaniem nowoczesnych, nieinwazyjnych metod badawczych;
3. upowszechnianie wyników przeprowadzonych nieinwestorskich badań archeologicznych.

Rodzaje kwalifikujących się zadań:

- ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- nieinwazyjne badania archeologiczne z wykorzystaniem nowoczesnych metod i sprzętu;
- opracowanie (monograficzne bądź syntetyczne) i publikacja wyników przeprowadzonych nieinwestorskich badań archeologicznych, w tym analizy i konserwacja pozyskanego materiału;

- analizy i konserwacja ruchomych zabytków archeologicznych przekazanych decyzją WKZ do depozytu instytucji kultury – zadanie może być realizowane wyłącznie przez instytucje kultury.

Program operacyjny „Fundusz wymiany kulturalnej”

Celem strategicznym uruchomionego w 2008 r. Funduszu Wymiany Kulturalnej jest zwiększenie spójności społecznej i ekonomicznej w ramach Europejskiego Obszaru Gospodarczego poprzez działania w obszarze wymiany kulturalnej pomiędzy Polską a państwami – darczyńcami, czyli Norwegią, Islandią i Lichtensteinem. Dofinansowanie wspólnych projektów służyć ma nawiązaniu owocnej i długotrwałej współpracy pomiędzy krajami.

Do celów szczegółowych Funduszu Wymiany Kulturalnej należy przede wszystkim promowanie współpracy kulturalnej pomiędzy Polską a państwami darczyńcami w zakresie m.in.: sztuk wizualnych, muzyki, literatury, kultury ludowej i zarządzania kulturą oraz projektów dotyczących dokumentacji, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego.

W ramach wymienionych obszarów tematycznych realizuje się przykładowe typy projektów:

- organizacja wystaw artystycznych, spektakli, koncertów i innych wydarzeń artystycznych;
- udział twórców i artystów w międzynarodowych wydarzeniach artystycznych;
- wspieranie współpracy oraz wymiany artystów w zakresie m.in. sztuk plastycznych, sztuk scenicznych, muzyki, fotografii, literatury i innych;
- wspieranie współpracy szkół i uczelni artystycznych;
- współpraca ekspertów w dziedzinie nowoczesnych technik konserwatorskich, dokumentacji, ochrony, konserwacji i promocji dziedzictwa kulturowego, zwalczania nielegalnego wywozu i wwozu oraz handlu skarbami kultury;
- współpraca międzyinstytucjonalna instytucji kultury i archiwów.

Dotacje Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego

Urząd Marszałkowski może udzielać dotacji na ochronę i opiekę nad zabytkami na przywracanie świetności najcenniejszym zabytkom. Są to dotacje, z których może skorzystać każdy, kto posiada obiekt wpisany do rejestru zabytków województwa łódzkiego. Priorytetowo są objęte dofinansowaniem prace konserwatorskie i roboty budowlane przy obiektach zagrożonych utratą wartości zabytkowych, lecz nie więcej niż 100000 zł (w 2022 r.). W szczególnych wypadkach dofinansowanie może sięgnąć nawet 100% kosztów.

Dotacje jednostek samorządu terytorialnego

Jednostki samorządu terytorialnego, reprezentowane przez organa stanowiące gminy, powiatu lub województwa, mogą udzielać dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru na zasadach określonych w podjętej przez dany organ uchwały w trybie określonym przepisami odrębnymi i w wysokości nie przekraczającej 100% nakładów koniecznych (art. 81 i 82, pkt. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r.).

Jako pozostałe źródła finansowania działań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, w tym na poziomie gminy, można wymienić:

- pożyczki w ramach instrumentu zwrotnego JESSICA, polegające na udzielaniu preferencyjnie oprocentowanej pożyczki przeznaczonej na renowację budynków, które wyróżniają się wartościami architektonicznymi i posiadają znaczenie historyczne;
- środki prywatne właścicieli.

Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego. W 2020 r. skończył się okres obowiązywania większości funduszy europejskich. Obecnie zakończono prace nad budżetem Unii Europejskiej w perspektywie 2021-2027.

Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2018 r. poz. 1398 z późn. zm.) Głównym celem ustawy jest zapewnienie skuteczności

i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, a także ich kompleksowości i wprowadzenia mechanizmów koordynacji. Ustawa określa programowanie, koordynację i tworzenie warunków do realizacji procesu rewitalizacji przez jej interesariuszy jako fakultatywne zadanie własne gminy. Głównymi adresatami ustawy są organy samorządu terytorialnego oraz mieszkańcy gmin, na terenie których znajdują się obszary zdegradowane i w których prowadzone będą działania rewitalizacyjne.

Obecnie ważnym źródłem finansowania działań rewitalizacji, pokrywającym się z pierwszym okresem obowiązywania ustawy, będą **środki europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych** (głównie EFS, EFRR oraz dodatkowo środki FS). Umowa Partnerstwa, czyli główny dokument ustanawiający ramy wdrażania środków unijnych w perspektywie budżetowej 2014-2020, wskazuje „miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji” jako jeden z pięciu tzw. obszarów strategicznej interwencji. Zgodnie z dokonanymi szacunkami, na działania rewitalizacyjne w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych przeznaczona zostanie co najmniej równowartość 25 mld zł. Środki te będą głównie dotyczyć regionalnych programów operacyjnych (RPO). Do tej kwoty należy także doliczyć wkład własny beneficjentów.

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej EWT

Zostały opracowane trzy typy programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2021-2027 (Interreg). Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia: – obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja ma na celu wzmocnienie współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży, – duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej, – wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi, mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

Kreatywna Europa

Kreatywna Europa to nowy program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program ten jest realizowany w latach 2021-2027 i zawiera podobnie, jak w poprzedniej edycji komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym. Nowe priorytety, które pojawiają się w Kreatywnej Europie, wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury. Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

Program Europa dla Obywateli 2021-2027

Ta propozycja jest kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego, którego celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli państw członkowskich. Celami ogólnymi Programu są: – rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy, – rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli, – pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy. Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy: – gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości, – wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, – przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości

i osiągnąć z zachowaniem pamięci o jej historii, – zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych:

Pamięć Europejska oraz

Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie:

- partnerstwo miast
- sieci miast
- projekty społeczeństwa obywatelskiego

Program operacyjny Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)

Program FEnIKS, jako kontynuacja programu Infrastruktura i Środowisko to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Budżet opiewa na 24 mld euro. Główne obszary, na które zostaną przekazane środki, to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Priorytet Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

Polska Cyfrowa PO PC 2021-2027

Projekt programu operacyjnego Polska Cyfrowa przygotowało m.in. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. Program został przyjęty przez Komisję Europejską o czym poinformowano 18.11.2022 r. Celem tego programu jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy jakości życia. Ministerstwo wychodzi z założenia, że pełne wykorzystanie potencjału nowoczesnych technologii wymaga nie tylko budowy infrastruktury i usług, ale także wspierania kompetencji cyfrowych Polaków. Dotychczasowo w ramach programu planowano realizację czterech osi priorytetowych: Oś priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu. Oś priorytetowa II. E-administracja i otwarty rząd. Oś priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa. Oś priorytetowa IV. Pomoc techniczna.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 (RPO WŁ 2014-2020)

Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2021-2027 opiewa na opracowany został w październiku 2022 r. Jest to program operacyjny finansowany zarówno **ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR)**, jak i **Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS)** opiewających łącznie na 76 mld euro. Celem strategicznym RPO WŁ jest: poprawa konkurencyjności gospodarczej, spójności społecznej i dostępności przestrzennej województwa przy zrównoważonym wykorzystaniu specyficznych cech potencjału gospodarczego i kulturowego regionu oraz przy pełnym poszanowaniu jego zasobów przyrodniczych. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez podniesienie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, poprawę atrakcyjności inwestycyjnej ośrodków miejskich i usprawnienie powiązań między nimi, zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej oraz przełamywanie barier strukturalnych na obszarach o niższym potencjale rozwojowym. RPO WŁ zakłada m.in. rewitalizację i potencjał endogeniczny regionu, a kluczowymi wyzwaniami w zakresie rewitalizacji i potencjału endogenicznego będą: zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego, rozwój instytucji kultury, efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów w zakresie rozwoju przedsiębiorczości i zrównoważonej turystyki oraz kompleksowa rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich. Rewitalizacja i aktywizacja tych terenów powinna być związana z kompleksowymi działaniami dot. rozwoju wielofunkcyjnych obszarów wiejskich poprzez aktywizację zawodową mieszkańców terenów zrewitalizowanych. W zakresie potencjału kulturowego interwencja przyczyni się do ochrony dziedzictwa kulturowego oraz efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych dla rozwoju gospodarczego, poprawy dostępu do kultury, wzmocnienia funkcji edukacyjnej, a także zwiększenia poziomu identyfikacji mieszkańców z regionem. W zakresie rewitalizacji nastąpi przywrócenie funkcji gospodarczych i społecznych na obszarach zdegradowanych,

integracja przestrzenna oraz poprawa jakości przestrzeni publicznych, co przyczyni się do ograniczenia ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz wpłynie na jakość życia mieszkańców.

Priorytet: Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Cel szczegółowy. Zwiększona partycypacja w kulturze na terenie województwa łódzkiego. Wielokulturowość, wielowyznaniowość oraz wielonarodowość regionu łódzkiego, mieszanie i przenikanie się różnorodnych tradycji i zwyczajów przyczyniło się do powstania zbioru cennych obiektów dziedzictwa kulturowego. Zachowanie dziedzictwa kulturowego, jak również ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego stanowią ważne czynniki kształtujące i wpływające na atrakcyjność regionu. Efektywne zagospodarowanie i wykorzystanie zarówno zasobów kulturowych jak i naturalnych, wpisanych w krajobraz województwa łódzkiego, pozytywnie wpłynie na poprawę konkurencyjności regionu. W ramach priorytetu przewiduje się wspieranie działań na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego, naturalnego oraz wsparcie instytucji kultury. Inwestycje zaplanowane przyczynią się do wzrostu partycypacji w kulturze na terenie województwa łódzkiego. Przedsięwzięcia dotyczące prac konserwatorskich i restauratorskich oraz w odniesieniu do instytucji kultury wpłyną na podniesienie świadomości historycznej mieszkańców województwa poprzez poszerzenie oferty kulturalnej w regionie, co tym samym przełoży się na podniesienie uczestnictwa w kulturze mieszkańców regionu oraz potencjalnych turystów. Typy przedsięwzięć przewidziane w ramach projektu: - prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach nieruchomych wraz z ich otoczeniem oraz zakup wyposażenia niezbędnego do zachowania pełnionych przez nie dotychczas funkcji kulturalnych lub nadaniem im takich funkcji, - roboty budowlane z wyłączeniem prac polegających na budowie oraz/lub zakup wyposażenia do obiektów instytucji kultury, zabezpieczenie zasobów instytucji kultury na wypadek zagrożeń, w szczególności w zakresie zabezpieczeń np. przeciwpożarowych. Ponadto możliwa jest również realizacja kompleksowego projektu, którego elementem mogą być działania polegające na konserwacji i renowacji zabytków ruchomych, w tym przede wszystkim muzealiów, starodruków, zbiorów piśmienniczych, archiwaliów, księgozbiorów.

Priorytet: Wspieranie wzrostu gospodarczego sprzyjającego zatrudnieniu poprzez rozwój potencjału endogenicznego jako elementu strategii terytorialnej dla określonych obszarów, w tym poprzez przekształcanie upadających regionów przemysłowych i zwiększenie dostępu do określonych zasobów naturalnych i kulturalnych oraz ich rozwój.

Cel szczegółowy: Zwiększone wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych województwa łódzkiego dla rozwoju gospodarki turystycznej. PI 8b ukierunkowany jest na wykorzystanie i rozwój potencjałów endogenicznych regionu łódzkiego, opartych na walorach przyrodniczych i kulturowych, określonych w polityce terytorialno-funkcjonalnej SRWŁ 2020 w celu rozwoju przedsiębiorczości z zachowaniem zasad zrównoważonej turystyki. Typy przedsięwzięć przewidziane w ramach PI 8b: Budowa, przebudowa infrastruktury turystycznej (w tym obiektów i urządzeń) wraz z zakupem wyposażenia i sprzętu oraz zagospodarowanie otoczenia pozostającego w bezpośredniej lokalizacji inwestycji. W ramach interwencji PI 8b wsparcie mogą uzyskać również projekty związane z adaptacją obiektów do pełnienia funkcji turystycznych.

Priorytet: Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich.

Cel szczegółowy: Przywrócenie lub nadanie funkcji społecznych i gospodarczych na terenach zdegradowanych.

Typy przedsięwzięć: - renowacja, adaptacja budynków, obiektów, terenów i przestrzeni prowadząca do przywrócenia lub nadania nowych funkcji, wraz z możliwością zakupu sprzętu i wyposażenia niezbędnego do realizacji celu, - rewitalizacja tkanki mieszkaniowej w ramach części wspólnych wielorodzinnych budynków, w tym termomodernizacja budynków mieszkalnych (jako element szerszego projektu)

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Jak wspomniano Program Opieki nad Zabytkami Gminy Dobroń będzie realizowany głównie w ramach priorytetu 1 – rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych – Programu Operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe”.

Program stanowić będzie element polityki samorządowej, pozwalający na podejmowanie zaplanowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kultury. Jako materiał bazowy może być wykorzystywany przez środowiska badawcze i naukowe, właściciele i posiadacze obiektów zabytkowych oraz osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kultury. Opracowanie służyć będzie rozwojowi gminy przez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne.

W Programie wskazano działania skierowane na poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Dokument uwzględnia uwarunkowania prawne, zewnętrzne oraz wewnętrzne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Wskazane w nim kierunki działania, tzw. priorytety, szczegółowo opisują zakres oraz cel danego zamierzenia. Realizacja celów zawartych w Gminnym Programie poprawi w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, wzmocni lokalne wartości oraz wspólne korzenie. Określono również źródła finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wraz z jego otoczeniem. Finansowanie może odbywać się ze źródeł publicznych (np. budżet państwa, budżet własny gminy, budżet jednostek samorządowych - powiatu i województwa, środki unijne, inne źródła zagraniczne), a także ze źródeł prywatnych (osób fizycznych, organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji, osób prawnych itp.).

Trzeba nadmienić, że na terenie gminy Dobroń już trwają, lub się zakończyły pewne prace rewitalizacyjno-renowacyjne.

W trakcie prac m.in. odrestaurowano częściowo zespół dworski w Poleszynie, podobnie jak w pozostający w rękach prywatnych młyn Talar. Wiele obiektów czeka na lepszy los, jak np. park i cmentarz w Dobroniu. Również zabytkowe domy wiejskie domagają się często remontu. Z tego powodu wytyczne zawarte w niniejszym programie są wciąż aktualne, przede wszystkim w odniesieniu do mniej znanych zabytków na terenie gminy.

Należy też zwrócić uwagę, że obowiązujący do 2021 r. włącznie "Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami" zawierał postulat utworzenia parku kulturowego "Młyny nad Grabią".

Wydaje się, że założone cele dokumentowania, promocji oraz odnowienia substancji zabytkowej w siedzibie gminy i szerzej na obszarach wiejskich gminy, zostaną w dającej się przewidzieć perspektywie osiągnięte.

Załącznik 1

LISTA STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH na terenie gminy Dobroń zarejestrowanych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków⁸

* - stanowiska archiwalne bez lokalizacji

** - stanowiska archiwalne zlokalizowane

1. Barycz 1 (stan. 10 na obszarze AZP 70-49)

- osada, okres nowożytny

2. Barycz 2 (stan. 24 na obszarze AZP 70-49)

- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski

- osada, późne średniowiecze

- osada, okres nowożytny

⁸ Nazwy wsi i miejscowości oraz numeracja stanowisk według danych z archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi z poprawkami wg danych na oficjalnej stronie internetowej UG Dobroń

3. **Barycz 3** (stan. 25 na obszarze AZP 70-49)
 - ślad osadnictwa nieokreślonej kultury, pradzieje
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, epoka brązu: V okres/epoka żelaza: okres halsztacki
 - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres późnolateński – okres rzymski
 - osada, wczesne średniowiecze
 - osada, XV-XIX w.
4. **Barycz 4** (stan. 26 na obszarze AZP 70-49)
 - osada, okres nowożytny
5. **Barycz 5**⁹ (stan. 27 na obszarze AZP 70-49)
 - osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski
6. **Cechło 1**** (stan. 40 na obszarze AZP 69-50)
 - ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit
7. **Cechło Drugie 1** (stan. 47 na obszarze AZP 69-50)
 - ślad osadnictwa, XVII-XVIII w.
8. **Cechło Drugie 2** (stan. 48 na obszarze AZP 69-50)
 - ślad osadnictwa, XVII-XVIII w.
9. **Cechło Pierwsze**¹⁰ **1*** (stan. 7 na obszarze AZP 69-50)
 - ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit
10. **Cechło Pierwsze 2** (stan. 8 na obszarze AZP 69-50)
 - ślad osadnictwa, XV-XVIII w.
11. **Cechło Pierwsze 3** (stan. 9 na obszarze AZP 69-50)
 - osada?, XVI-XVIII w.
12. **Cechło Pierwsze 4** (stan. 10 na obszarze AZP 69-50)
 - osada?, XV-XVIII w.
13. **Cechło Pierwsze 5** (stan. 11 na obszarze AZP 69-50)
 - osada?, XVI-XVIII w.
14. **Cechło Pierwsze 6** (stan. 12 na obszarze AZP 69-50)
 - osada, XV-XVIII w.
15. **Cechło Pierwsze 7** (stan. 61 na obszarze AZP 69-50)
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, epoka brązu: IV-V okres
 - ślad osadnictwa, średniowiecze
 - ślad osadnictwa, okres nowożytny

⁹ Z archiwalnej mapy obszaru AZP 70-49 przechowywanej w Muzeum Okręgowym w Sieradzu wiadomo, że A. Kufel-Dzierzgowska, kierowniczka Działu Archeologii ww. muzeum, zaznaczyła jeszcze 3 stanowiska w miejscowości Barycz, nazwane: Barycz 6, Barycz 7 (dawne st. 28 na mapie) i Barycz 8 (dawne st. 29 na mapie). Weryfikacja wiadomości nt. tych stanowisk będzie możliwa po uzyskaniu dostępu do archiwum WUOZ Łódź

¹⁰ Uwaga! W archiwum WUOZ Łódź nazwę tego stanowiska i następnych zapisano w wykazach z 2008 r. jako Cechło I, na kartach KEZAL z 2008 r. tylko jako Cechło. Nazwa oficjalna brzmi: Cechło Pierwsze - użyta na karcie w 2013 r.

16. **Dobroń 1** (stan. 1 na obszarze AZP 69-49)
 - osada kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit
17. **Dobroń 2*** (stan. 37 na obszarze AZP 69-50)
 - osada kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit
18. **Dobroń 3** (stan. 38 na obszarze AZP 69-50)
 - osada kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit
19. **Dobroń 4** (stan. 39 na obszarze AZP 69-50)
 - cmentarzysko kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres późnolateński, okres rzymski
20. **Dobroń 5** (stan. 3 na obszarze AZP 69-49)
 - osada? kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski
 - osada?, średniowiecze
21. **Dobroń 6** (stan. 4 na obszarze AZP 69-49)
 - osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski
 - osada, średniowiecze
22. **Dobroń 7** (stan. 5 na obszarze AZP 69-49)
 - osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski
23. **Dobroń 8** (stan. 6 na obszarze AZP 69-49)
 - osada kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres wczesnolateński
24. **Dobroń 9** (stan. 7 na obszarze AZP 69-49)
 - cmentarzysko? Kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski
25. **Dobroń 10** (stan. 8 na obszarze AZP 69-49)
 - ślad osadnictwa, średniowiecze
26. **Dobroń 11** (stan. 9 na obszarze AZP 69-49)
 - osada kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres wczesnolateński
27. **Dobroń 12** (stan. 11 na obszarze AZP 69-49)
 - osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski
 - osada, średniowiecze
28. **Dobroń 13** (stan. 12 na obszarze AZP 69-49)
 - osada? kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski
29. **Dobroń 14** (stan. 13 na obszarze AZP 69-49)
 - osada, późne średniowiecze
30. **Dobroń 15** (stan. 14 na obszarze AZP 69-49)
 - osada kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki
31. **Dobroń 16** (stan. 15 na obszarze AZP 69-49)
 - osada kultury łużyckiej, epoka brązu: V okres
32. **Dobroń 17** (stan. 16. Na obszarze AZP 69-49)
 - osada kultury łużyckiej, epoka brązu: V okres
33. **Dobroń 18** (stan. 17 na obszarze AZP 69-49)
 - osada kultury łużyckiej, epoka brązu: V okres – epoka żelaza: okres halsztacki C
34. **Dobroń 19** (stan. 19. Na obszarze AZP 69-49)
 - osada? Kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres późnolateński
 - osada?, wczesne średniowiecze, III okres

35. **Dobroń 20** (stan. 20 na obszarze AZP 69-49)
- cmentarzysko kultury pomorskiej (grobow kloszowych), epoka żelaza: okres wczesnolateński
36. **Dobroń 21** (stan. 21 na obszarze AZP 69-49)
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski
37. **Dobroń 22** (stan. 22 na obszarze AZP 69-49)
- osada kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres wczesnolateński
38. **Dobroń 23** (stan. 23 na obszarze AZP 69-49)
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski
 - osada, XII-XIV w.
39. **Dobroń 24** (stan. 24 na obszarze AZP 69-49)
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski
 - osada, wczesne średniowiecze, III okres
40. **Dobroń 25** (stan. 25 na obszarze AZP 69-49)
- osada kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres wczesnolateński
 - osada, średniowiecze
41. **Dobroń 26** (stan. 26 na obszarze AZP 69-49)
- osada, wczesne średniowiecze, III okres
42. **Dobroń 28**¹¹ (stan. 43 na obszarze AZP 69-50)
- osada kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit
43. **Dobroń 29** (stan. 41 na obszarze AZP 69-50)
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, epoka brązu: V okres
44. **Dobroń 30** (stan. 44 na obszarze AZP 69-50)
- osada kultury łużyckiej, epoka brązu: III-V okres
45. **Dobroń 31** (stan. 45 na obszarze AZP 69-50)
- osada kultury pucharów lejkowatych?, epoka kamienia: neolit?
46. **Dobroń 32** (stan. 46 na obszarze AZP 69-50)
- cmentarzysko/osada kultury łużyckiej, epoka brązu: V okres – epoka żelaza: okres halszacki
47. **Dobroń 33**¹² (stan. 42 na obszarze AZP 69-50)
- ślad osadnictwa nieokreślonej kultury, epoka kamienia: neolit
48. **Dobroń 34** (stan. 49 na obszarze AZP 69-50)
- ślad osadnictwa, XVII-XVIII w.
49. **Dobroń 35*** (stan. 62 na obszarze AZP 69-50)
- osada kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit
 - punkt osadniczy, wczesne średniowiecze, III okres

¹¹ Uwaga! W archiwum WUOZ Łódź brak danych o stanowisku Dobroń 27

¹² Uwaga! W archiwum WUOZ Łódź stanowisko zapisane pod nazwą Dobroń Mały 33. Stanowisko jest tożsame z odkrytym w 1982 r. stanowiskiem Róża 1 – wykonawca badań w 2013 r. nie uwzględnił danych archiwalnych i nadał nową nazwę „Dobroń Mały 33”. Róża 1 została usunięta z niniejszego spis

50. **Dobroń 36*** (stan. 63 na obszarze AZP 69-50)
- punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit
51. **Dobroń 37*** (stan. 64 na obszarze AZP 69-50)
- osada kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit
52. **Dobroń 38*** (stan. 65 na obszarze AZP 69-50)
- ślad osadnictwa kultury ceramiki sznurowej, epoka kamienia: późny neolit
53. **Dobroń 39*** (stan. 66 na obszarze AZP 69-50)
- osada kultury ceramiki grzebykowo-dołkowej, epoka kamienia: neolit
54. **Dobroń 40*** (stan. 67 na obszarze AZP 69-50)
- ślad osadnictwa nieokreślonej kultury, epoka kamienia: neolit
55. **Dobroń 41*** (stan. 68 na obszarze AZP 69-50)
- cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka brązu: III-V okres
56. **Dobroń 42*** (stan. 69 na obszarze AZP 69-50)
- cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka brązu: III-V okres
57. **Dobroń 43*** (stan. 70 na obszarze AZP 69-50)
- cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki
58. **Dobroń 44*** (stan. 71 na obszarze AZP 69-50)
- osada? kultury przeworskiej, epoka żelaza: wczesny okres rzymski
59. **Dobroń 45*** (stan. 72 na obszarze AZP 69-50)
- skarb monet, okres nowożytny, XVII w. (1621-1700)
60. **Dobroń 46** (stan. 37 na obszarze AZP 69-49)
- cmentarzysko kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres wczesnolateński
61. **Kolonia Ldzań 1** (stan. 1 na obszarze AZP 70-50)
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, epoka brązu: II-III okres
 - cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka brązu: IV okres
62. **Kolonia Ldzań 2** (stan. 2 na obszarze AZP 70-50)
- osada kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit
63. **Kolonia Ldzań 3*** (stan. 3 na obszarze AZP 70-50)
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, epoka brązu: III okres
64. **Kolonia Ldzań 4*** (stan. 4 na obszarze AZP 70-50)
- osada kultury łużyckiej, epoka brązu: III okres – epoka żelaza: okres wczesnolateński
65. **Kolonia Ldzań 5** (stan. 31 na obszarze AZP 70-50)
- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit
66. **Kolonia Ldzań 8**¹³ (stan. 8 na obszarze AZP 70-50)
- osada kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit
 - osada kultury łużyckiej, epoka brązu: III okres – epoka żelaza: okres wczesnolateński
 - osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: wczesny okres rzymski
 - ślad osadnictwa, epoka żelaza: XVII-XIX w.

¹³ W archiwum WUOZ Łódź znajduje się jeszcze karta KEZAL z 2012 r. ze stanowiskiem Kolonia Ldzań 8, utworzonym ze stanowisk Talar 3 i 4. Nie natrafiono w archiwum na brakujące w archiwum karty stanowisk Kolonia Ldzań 6 i 7

67. **Ldzań 6***¹⁴ (stan. 5 na obszarze AZP 70-50)

- skarb monet, wczesne średniowiecze, X w. (po 996 r.)

68. **Ldzań 7** (stan. 31 na obszarze AZP 70-49)

- ślad osadnictwa nieokreślonej kultury pradziejowej
- ślad osadnictwa nieokreślonej kultury, epoka kamienia: neolit
- osada kultury łużyckiej/pomorskiej, epoka brązu: V okres – epoka żelaza: okres wczesnolateński
- osada, wczesne średniowiecze
- punkt osadniczy, późne średniowiecze
- osada, okres nowożytny

69. **Ldzań 8** (stan. 37¹⁵ na obszarze AZP 70-50)

- ślad osadnictwa nieokreślonej kultury, pradzieje: chronologia nieokreślona
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej?, okres rzymski?
- punkt osadniczy, epoka żelaza: okres nowożytny

70. **Ldzań 9** (stan. 35 na obszarze AZP 70-49)

- osada kultury łużyckiej, epoka brązu: IV-V okres
- ślad osadnictwa, okres nowożytny

71. **Markówka 1** (stan. 2 na obszarze AZP 68-49)

- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: późny okres rzymski

72. **Markówka 2** (stan. 3 na obszarze AZP 68-49)

- osada, średniowiecze
- ślad osadnictwa, okres nowożytny

73. **Mogilno Duże 1** (stan. 10 na obszarze AZP 69-49)

- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski
- osada, średniowiecze

74. **Mogilno Duże 2** (stan. 18 na obszarze AZP 69-49)

- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski

75. **Mogilno Duże 4**¹⁶ (stan. 52 na obszarze AZP 69-50)

- punkt osadniczy, XVII-XVIII w.

76. **Mogilno Małe 1** (stan. 50 na obszarze AZP 69-50)

- ślad osadnictwa nieokreślonej kultury, epoka kamienia: neolit/epoka brązu: I okres

¹⁴ Prawdopodobnie autor kart KEZAL dla Ldzania zachował ciągłość numeracji ze stanowiskami Kolonia Ldzań, nie uwzględniając stanowiska Kolonia Ldzań 8?

¹⁵ Numeracja i nazwa tego stanowiska wg wykonanej przez B. Muzolfa karty KEZAL dla stanowiska 70-50/37 w Ldzaniu w archiwum WUOZ Łódź. Autor tej karty nie uwzględnił istnienia stanowiska Róża 2, czyli 70-50/37, utworzonego ze stanowisk Róża 2 i 3, którego karta KEZAL znajduje się także w archiwum WUOZ Łódź w tej samej teczce

77. **Mogilno Małe 2** (stan. 51 na obszarze AZP 69-50)
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki
78. **Morgi 1** (stan. 11 na obszarze AZP 70-50)
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, epoka brązu: III-V okres – epoka żelaza: okres halsztacki
79. **Niewólka 1** (stan. 32 na obszarze AZP 69-49)
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres późnolateński
 - ślad osadnictwa, średniowiecze
80. **Orpelów 1** (stan. 2 na obszarze AZP 69-49)
- osada kultury łużyckiej/pomorskiej, epoka żelaza: okres halsztacki D – okres wczesnolateński
81. **Orpelów 2** (stan. 27 na obszarze AZP 69-49)
- osada kultury łużyckiej, epoka brązu: V okres
82. **Orpelów 3** (stan. 28 na obszarze AZP 69-49)
- osada kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres wczesnolateński
83. **Orpelów 4** (stan. 36 na obszarze AZP 69-49)
- osada, XIX-XX w.
84. **Poleszyn 1** (stan. 29 na obszarze AZP 69-49)
- osada, średniowiecze
85. **Poleszyn 2** (stan. 30 na obszarze AZP 69-49)
- cmentarzysko kultury pomorskiej (grobow kloszowych), epoka żelaza: okres wczesnolateński
 - osada?, późne średniowiecze
86. **Poleszyn 3** (stan. 31 na obszarze AZP 69-49)
- cmentarzysko kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski
 - ślad osadnictwa, średniowiecze
87. **Róża 2** (stan. 37¹⁷ na obszarze AZP 70-50)
- ślad osadnictwa nieokreślonej kultury, pradzieje
 - ślad osadnictwa kultury przeworskiej?, epoka żelaza: okres rzymski?
 - punkt osadniczy, okres nowożytny
88. **Szczerki 1** (stan. 36 na obszarze AZP 69-50)
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski

¹⁶ Uwaga! W archiwum WUOZ Łódź brak danych o stanowisku Mogilno Duże 3 na terenie gminy Dobroń

¹⁷ Według danych na karcie KEZAL z archiwum WUOZ Łódź stanowisko 70-50/37 w Róży są to połączone w jedno stanowiska 7 i 8 (nr 8 jest zdublowany – nosiło je też stanowisko Talar 4) na obszarze 70-50, czyli Róża 2 i Róża 3. Patrz też uwagi do stanowiska Ldzań 8

89. **Talar 1** (stan. 7 na obszarze AZP 70-50)

- osada kultury łużyckiej, epoka brązu: IV-V okres
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres późnolateński – okres rzymski
- osada, późne średniowiecze/okres nowożytny

90. **Talar 2** (stan. 10 na obszarze AZP 70-50)

- osada nieokreślonej kultury, pradzieje
- osada, okres nowożytny

91. **Talar 3** (stan. 9 na obszarze AZP 70-50) – **obecnie włączone do stanowiska Kolonia Ldzań 8**

- osada kultury łużyckiej/pomorskiej, epoka żelaza: okres wczesnolateński

92. **Talar 4** (stan. 8 na obszarze AZP 70-50) – **obecnie włączone do stanowiska Kolonia Ldzań 8**

- osada kultury łużyckiej, epoka brązu: III-V okres

93. **Wincentów 2***¹⁸ (stan. 120 na obszarze AZP 68-50)

- ślad osadnictwa (nieokreślone stanowisko) nieokreślonej kultury; epoka kamienia: paleolit schyłkowy

94. **Wincentów 3** (stan. 121 na obszarze AZP 68-50)

- ślad osadnictwa, XVI-XVIII w.

95. **Wymysłów Francuski 1*** (stan. 57 na obszarze AZP 68-50)

- cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki

96. **Wymysłów Francuski 2** (stan. 53 na obszarze AZP 68-50)

- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki D
- osada, średniowiecze
- ślad osadnictwa, późne średniowiecze/okres nowożytny

97. **Wymysłów Francuski 3** (stan. 173 na obszarze AZP 68-50)

- ślad osadnictwa, XVI-XVIII w.

98. **Wymysłów Francuski 4** (stan. 174 na obszarze AZP 68-50)

- ślad osadnictwa, XVI-XVIII w.

99. **Wymysłów Francuski 5** (stan. 175 na obszarze AZP 68-50)

- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, epoka żelaza?, okres halsztacki?

100. **Wymysłów Piaski 1** (stan. 54 na obszarze AZP 68-50)

- ślad osadnictwa nieokreślonej kultury, epoka kamienia: paleolit schyłkowy

¹⁸ Uwaga! W archiwum WUOZ Łódź brak danych o stanowisku Wincentów 1 na terenie gminy Dobroń

101. **Wymysłów Piaski 2** (stan. 177 na obszarze AZP 68-50)
- osada, XVI-XVIII w.
102. **Zimne Wody 1** (stan. 12 na obszarze AZP 70-50)
- osada kultury łużyckiej/pomorskiej, epoka żelaza? okres?
103. **Zimne Wody 2** (stan. 13 na obszarze AZP 70-50)
- ślad osadnictwa kultury janisławickiej, epoka kamienia: mezolit
 - osada kultury łużyckiej, epoka? okres?
104. **Zimne Wody 3** (stan. 14 na obszarze AZP 70-50)
- osada kultury łużyckiej, epoka? okres?
105. **Zimne Wody 4** (stan. 15 na obszarze AZP 70-50)
- osada? kultury łużyckiej, epoka? okres?
106. **Zimne Wody 5** (stan. 23 na obszarze AZP 70-50)
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
107. **Zimne Wody 6** (stan. 24 na obszarze AZP 70-50)
- osada? kultury łużyckiej, epoka? okres?
108. **Zimne Wody 7** (stan. 25 na obszarze AZP 70-50)
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, epoka? okres?

Przewodniczący Rady
Gminy w Dobroniu

Janusz Szerffel